

105. Tiistaina 25 päivänä lokakuuta 1988

kello 14

Siv.

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely:

- 1) Ehdotukset laeiksi valtioneuvoston ministeriöiden lukumäärästä ja yleisestä toimialasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta ja merentutkimuslaitoksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta 3069
- Hallituksen esitys n:o 133
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 5
Suuren valiokunnan mietintö n:o 113
- 2) Ehdotukset laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain 5 §:n muuttamisesta 3069
- Hallituksen esitys n:o 119
Lakialoite n:o 87
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 50
Suuren valiokunnan mietintö n:o 114
- 3) Ehdotus laiksi sokeriverosta annetun lain muuttamisesta 3070
- Hallituksen esitys n:o 126
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 52
Suuren valiokunnan mietintö n:o 116
- 4) Ehdotus laiksi valkuaisverosta annetun lain muuttamisesta „
- Hallituksen esitys n:o 127
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 53
Suuren valiokunnan mietintö n:o 117
- 5) Ehdotus laiksi saariston kehityksen edistämisestä annetun lain 12 §:n muuttamisesta „
- Hallituksen esitys n:o 97
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 54
Suuren valiokunnan mietintö n:o 118
- 6) Ehdotus laiksi kotimaasta tapahtuvaan aluksen hankintaan myönnettävistä korkotukilainoista annetun lain 8 §:n muuttamisesta 3071

Hallituksen esitys n:o 148
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 55
Suuren valiokunnan mietintö n:o 119

Siv.

7) Ehdotus laiksi kotimaisten energialähteiden käytön, energiansäästön ja uuden energiantuotantoteknologian käytön edistämistä 3071

Hallituksen esitys n:o 149
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 56
Suuren valiokunnan mietintö n:o 120

8) Ehdotus laiksi sähkölain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 56
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 51
Suuren valiokunnan mietintö n:o 115

9) Ehdotukset laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 165
Lakialoite n:o 94
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 60
Suuren valiokunnan mietintö n:o 121

10) Ehdotus laiksi valtion viljavaras-
tosta annetun lain 14 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 139
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 13
Suuren valiokunnan mietintö n:o 122

11) Ehdotus laiksi asumistukilain 5 §:n muuttamisesta 3072

Hallituksen esitys n:o 132
Toivomusaloite n:o 686
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 17
Suuren valiokunnan mietintö n:o 123

	Siv.		Siv.
12) Ehdotukset laeiksi kansaneläkelain, perhe-eläkelain, lapsen hoitotuesta annetun lain 1 §:n ja vammaistukilain 8 §:n muuttamisesta	3073	19) Ehdotus laeiksi taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain 3 §:n muuttamisesta	3076
Hallituksen esitys n:o 78		Hallituksen esitys n:o 137	
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 18		Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 15	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 124			
13) Ehdotus laeiksi ulkomaille maksettavasta rintamalisästä	„	Esitellään:	
Hallituksen esitys n:o 130		20) Ed. Apukan ym. lakialoite n:o 100 maidon kaksihintajärjestelmää koskevan lainsäädännön voimassaoloajan jatkamisesta sekä laeiksi maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta annetun lain kumoamisesta	3080
Toivomusaloite n:o 856/1987 vp.		21) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1987 (K n:o 13)	3082
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 19			
Suuren valiokunnan mietintö n:o 125		Pöydällepanoa varten esitellään:	
14) Ehdotukset laeiksi kansaneläkelain 26 ja 27 §:n muuttamisesta ja laiksi sotilasvammalain 18 §:n mukaisen täydennyskoron poikkeuksellisesta määräytymisestä	3074	22) Lakivaliokunnan mietintö n:o 12 hallituksen esityksen johdosta laeiksi rikosasioiden käsittelystä yhden tuomarin istunnossa (HE n:o 159)	3103
Hallituksen esitys n:o 129		23) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 61 hallituksen esityksen johdosta laeiksi lannoiteverosta annetun lain muuttamisesta (HE n:o 136)	„
Lakialoitteet n:ot 67/1987 vp. ja 3		24) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 62 hallituksen esityksen johdosta laeiksi tuontimaksulakiin liittyvän tuontimaksutaulukon väliaikaisesta muuttamisesta (HE n:o 163)	„
Toivomusaloitteet n:ot 908, 921, 938, 956 ja 1023/1987 vp. sekä 756		25) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 12 hallituksen esityksestä laeiksi passilain muuttamisesta (HE n:o 123) ..	„
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 20		26) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 16 hallituksen esityksen johdosta laeiksi virallisista kääntäjistä (HE n:o 47)	„
Suuren valiokunnan mietintö n:o 126		27) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 17 hallituksen esityksen johdosta laeiksi Anna Tapon koulusta (HE n:o 168) ...	„
Ensimmäinen käsittely:		28) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 14 hallituksen esityksestä laeiksi maataloustulolain muuttamisesta (HE n:o 144)	„
15) Ehdotus laeiksi lannoiteverosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta	3076		
Hallituksen esitys n:o 135		Puhetta johtaa puhemies A h d e.	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 59			
16) Ehdotukset laeiksi lannoiteverosta annetun lain 4 §:n ja rehuseosverosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta	„		
Hallituksen esitys n:o 80			
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57			
17) Ehdotus laeiksi kerman ja vähärasvaisen maidon tasausmaksusta annetun lain 22 §:n muuttamisesta	„		
Hallituksen esitys n:o 120			
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58			
18) Ehdotukset laeiksi maanmittausmaksusta annetun lain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta	„		
Hallituksen esitys n:o 143			
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 11			

Nimenhuudossa merkitään poissaoleviksi edustajat Aaltonen, R. Aho, Antvuori, Elo, Hacklin, Halonen, Helle, Hokkanen, Isohookana-Asunmaa, Jaakonsaari, Jouppila, Järvenpää, Kääriäinen, Lahti-Nuuttila, Lapiolahti, Laurila, Louvo, Löyttyjärvi, Malm, Mattila, Mäki-Hakola, Mörttinen, Nyby, Pekkarinen, Puhakka, Riihijärvi, J. Roos, T. Roos, Seppänen, Siitonen, Suominen, Taxell, Wahlström, Viinanen ja Väänänen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia ed. J. Roos, virkatehtävien vuoksi edustajat Louvo, Nyby, Puhakka ja Väänänen sekä yksityisasioiden takia edustajat R. Aho, Antvuori, Hacklin, Lapiolahti, Mäki-Hakola ja Taxell, kuluvan lokakuun 28 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Halonen, Hokkanen, Isohookana-Asunmaa, Jaakonsaari, Lahti-Nuuttila, Malm, Pekkarinen, Riihijärvi, T. Roos, Seppänen, Siitonen ja Viinanen sekä yksityisasioiden takia ed. Laurila sekä ensi marraskuun 1 päivään yksityisasioiden vuoksi ed. Löyttyjärvi.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan lokakuun 21 päivästä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:o: 187—194, 196 ja 197, jotka nyt on edustajille jaettu.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Korttesalmi: Herra puhemies! Ilmoitan suuren valiokunnan jäsenille, että suuri valiokunta kokoontuu normaalisti eli huomenna keskiviikkona kello 13. Käsiteltävänä on 12 asiaa.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laeiksi valtioneuvoston ministeriöiden lukumäärästä ja yleisestä toimialasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta ja merentutkimuslaitoksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Yllämainitut lakiehdotukset sisältävä hallituksen esitys n:o 133, jota on valmistelevalle käsitelty perustuslakivaliokunnan mietinnössä n:o 5 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 113, esitellään kolmanteen käsittelyyn.

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotukset laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Yllämainitut lakiehdotukset sisältävät hallituksen esitys n:o 119 ja lakialoite n:o 87, joita on valmistelevalle käsitelty valtiovarainvaliokunnan mietinnössä n:o 50 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 114, esitellään kolmanteen käsittelyyn.

Puhemies: Koska toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus koskee lisättyä veroa, joka on tarkoitettu kannettavaksi yhtä vuotta pitemmältä ajalta, on lakiehdotus valtiopäiväjärjestyksen 68 §:n 1 momentin mukaisesti tullut hyväksytyksi, jos sitä kolmannessa käsittelyssä on kannattanut vähintään 2/3 annetuista äänistä. Muussa tapauksessa lakiehdotus on rauennut ja asia on palautettava valtiovarainvaliokuntaan mainitun pykälän 2 momentissa säädettyssä tarkoituksessa.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Me olisimme halunneet korottaa raskaiden ajoneu-

vojen moottoriajoneuvoveroa lievästi enemmän kuin mihin hallituspuolueet viime perjantaina suostuivat. Ympäristöä olisi pitänyt puolustaa eikä vain aina teollisuuden kilpailukykyä. Näin on valitettavasti käymässä tämän lain osalta. Hallituspuolueet kaatoivat perjantaina ehdotuksemme, jota koko oppositio tuki, linja-autoliikenteen vapauttamisesta polttoaineverosta. Tämä olisi tehty niin, että poistetaan linja-autoilta moottoriajoneuvolakiin kirjoitettu rangaistusvero verottoman polttoaineen käytöstä. Eduskunnan enemmistö ei siis suostunut antamaan polttoaineverovapautta linja-autoliikenteelle.

Vähin, mitä eduskunta voi nyt tehdä, on korottaa tulo- ja menoarviossa linja-autoliikenteen avustusta edes 50 milj. markalla, jotta pyydyttäisiin tämän vuoden tasossa. Silti verotto muus on järkevämpi vaihtoehto kuin alimitoitettu harkinnanvarainen apu.

Herra puhemies! Toverit sosialidemokraatit ja hallituspuolueiden edustajat! Verotuslinjanne näyttää olevan ympäristölle ja joukkoliikenteelle vihamielinen, mutta linjanne on myös epäsosiaalinen. Verouudistuksen jatkovaiheissa ministerit Liikanen ja Puolanne ovat yksimielisesti uhanneet seuraavaksi käydä tavallisen ihmisen lompakolle panemalla palvelutkin liikevaihtoverolle. Eikö, herra puhemies, tämä jo ole himoverottamista?

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus hyväksytään yksimielisesti.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekevässä päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi sokeriverosta annetun lain muuttamisesta

Yllämainitun lakiehdotuksen sisältävä hallituksen esitys n:o 126, jota on valmistelevalle käsitelty valtiovarainvaliokunnan mietinnössä n:o 52 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 116, esitellään kolmanteen käsittelyyn.

P u h e m i e s: Koska toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus koskee veroa, joka on tarkoitettu kannettavaksi yhtä vuotta pitemmältä ajalta, on lakiehdotus valtiopäiväjärjestyksen 68 §:n 1 momentin mukaisesti tullut hyväksytyksi, jos sitä kolmannessa käsittelyssä on kannattanut vähintään 2/3 annetuista äänistä. Muussa tapauksessa lakiehdotus on rauennut ja asia on palautettava valtiovarainvaliokuntaan mainitun pykälän 2 momentissa säädettyssä taroituksessa.

Menettelytapa hyväksytään.

Puheenvuoroa ei pyydetä.

Lakiehdotus hyväksytään yksimielisesti.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi valkuaisverosta annetun lain muuttamisesta

Yllämainitun lakiehdotuksen sisältävä hallituksen esitys n:o 127, jota on valmistelevalle käsitelty valtiovarainvaliokunnan mietinnössä n:o 53 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 117, esitellään kolmanteen käsittelyyn.

P u h e m i e s: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Puheenvuoroa ei haluta.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotus laiksi saariston kehityksen edistämiseksi annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Yllämainitun lakiehdotuksen sisältävä hallituksen esitys n:o 97, jota on valmistelevalle käsitelty valtiovarainvaliokunnan mietinnössä n:o 54 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 118, esitellään kolmanteen käsittelyyn.

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Kukaan ei pyydä puheenvuoroa.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotus laiksi kotimaasta tapahtuvaan aluksen hankintaan myönnettävistä korkotukilainoista annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Yllämainitun lakiehdotuksen sisältävä hallituksen esitys n:o 148, jota on valmistelevasti käsitelty valtiovarainvaliokunnan mietinnössä n:o 55 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 119, esitellään kolmanteen käsittelyyn.

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Ehdotus laiksi kotimaisten energialähteiden käytön, energiansäästön ja uuden energiantuotantoteknologian käyttöönoton edistämisestä

Yllämainitun lakiehdotuksen sisältävä hallituksen esitys n:o 149, jota on valmistelevasti käsitelty valtiovarainvaliokunnan mietinnössä n:o 56 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 120, esitellään kolmanteen käsittelyyn.

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Puheenvuoroa ei pyydetä.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotus laiksi sähkölain muuttamisesta

Yllämainitun lakiehdotuksen sisältävä hallituksen esitys n:o 56, jota on valmistelevasti käsitelty valtiovarainvaliokunnan mietinnössä n:o 51 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 115, esitellään kolmanteen käsittelyyn.

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Puheenvuoroa ei haluta.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Ehdotukset laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Yllämainitut lakiehdotukset sisältävät hallituksen esitys n:o 165 ja lakialoite n:o 94, joita on valmistelevasti käsitelty valtiovarainvaliokunnan mietinnössä n:o 60 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 121, esitellään kolmanteen käsittelyyn.

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Kukaan ei pyydä puheenvuoroa.

Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekevänsä päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Ehdotus laiksi valtion viljavarastosta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Yllämainitun lakiehdotuksen sisältävä hallituksen esitys n:o 139, jota on valmistelevasti

käsitelty maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä n:o 13 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 122, esitellään kolmanteen käsittelyyn.

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

11) Ehdotus laiksi asumistukilain 5 §:n muuttamisesta

Yllämainitun lakiehdotuksen sisältävä hallituksen esitys n:o 132, jota on valmistelevalle käsitelty sosiaalivaliokunnan mietinnössä n:o 17 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 123, esitellään kolmanteen käsittelyyn sekä ainoaan käsittelyyn samassa yhteydessä käsitelty toivomusaloite n:o 686.

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteesta.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Ed. Hurskainen-Leppäsen ensimmäisenä allekirjoittama toivomusaloite pitää sisällään toivomuksen, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimenpiteisiin asumistukeen liittyvien keinotekkoisten rajoitusten poistamiseksi ja asumistuen myöntämiseksi kaikille sitä tarvitseville. Tämä esitys on paikallaan, koska tällä hetkellä asumistuen on todella monia hyvin epäoikeudenmukaisia, keinotekoisia rajoituksia, jotka johtavat siihen, että monet asumistuen tarpeessa olevat eivät sitä saa.

Sosiaalivaliokunnassa ehdotimme, että tämän aloitteen ponsi olisi hyväksytty, mutta va-

liokunnan enemmistö ei ollut valmis sitä tekemään, vaan teki ainoastaan ympäripyöreän lausuman tai ei edes varsinaista lausumaa, vaan ainoastaan piti tärkeänä, että asumistukea kehitetään jatkuvasti. Valiokunnan mietinnön väite, että tämä osittain toteuttaa toivomusaloitteen tavoitteet, on hyvin harhaanjohtava, koska tässä nyt vain hieman parannetaan pääkaupunkiseudulla asuvien asumistukea, mikä sinänsä on aivan kannatettavaa, mutta ne asumistuen todelliset ongelmat jäävät olemaan, jotka merkitsevät sitä, että asumistuen ulkopuolelle jäävät monet ryhmät ja tai ne saavat aivan liian pientä asumistukea.

Tämän vuoksi ehdotan, että ed. Hurskainen-Leppäsen toivomusaloite n:o 686 hyväksyttäisiin.

Ed. P. Leppänen: Herra puhemies! Kannatan lämpimästi ed. Sinikka Hurskainen-Leppäsen aloitetta ja kannatan myös tehtyä ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. P. Leppäsen kannattamana ehdottanut, että toivomusaloite n:o 686 hyväksyttäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Lopuksi päätetään toivomusaloitteesta.

Äänestys ja päätös:

Joka yhtyy sosiaalivaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on toivomusaloite hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 99 jaa- ja 58 ei-ääntä; poissa 42. (Koneään. 1)

Eduskunta on yhtynyt sosiaalivaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

12) Ehdotukset laeiksi kansaneläkelain, perhe-eläkelain, lapsen hoitotuesta annetun lain 1 §:n ja vammaistukilain 8 §:n muuttamisesta

Yllämainitut lakiehdotukset sisältävä hallituksen esitys n:o 78, jota on valmistelevasti käsitelty sosiaalivaliokunnan mietinnössä n:o 18 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 124, esitellään kolmanteen käsittelyyn.

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

13) Ehdotus laiksi ulkomaille maksettavasta rintamaliästä

Yllämainitun lakiehdotuksen sisältävä hallituksen esitys n:o 130, jota on valmistelevasti käsitelty sosiaalivaliokunnan mietinnössä n:o 19 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 125, esitellään kolmanteen käsittelyyn sekä ainoaan käsittelyyn samassa yhteydessä käsitelty toivomusaloite n:o 856/1987 vp.

Puhemies: Ensinnä sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteesta.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Koistinen: Arvoisa puhemies! Koska on oletettavaa, että ulkomaille asuvat rintamaveteraanit eivät saa tarpeeksi hyvin tietoa tästä hyvästä asiasta, josta lakiesitys on nyt päätösvaiheessa, ehdotan, että perusteluissa lausutaan seuraavaa:

”Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii ulkomaille maksettavan rintamaliän riittävästä tiedottamisesta edunsaajille.”

Edelleen, koska valiokuntakäsittelyn aikana kävi ilmi, että ulkomaille maksettava rintamaliä suoritetaan Suomessa oleviin rahalaitoksiin ja että edunsaajat joutuvat maksamaan sekä valuutanvaihto- että pankkikäsittelykulut, ehdotan perusteluissa lausuttavaksi:

”Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että ulkomaille asuva rintamaveteraani saa rintamaliän täysimääräisenä ilman, että maksettava määrä alenisi valuutanvaihto- ja pankkikustannusten takia.” — Tämä tarkoittaa sitä, että pankit voivat periä maksun valtiolta.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Kannatan ed. Koistisen tekemiä perustelulausumaehdotuksia.

Ed. Kohijoki: Arvoisa puhemies! Tässä, niin kuin monessa muussakin rintamaveteraaneja koskevissa asioissa, ollaan myöhässä aika paljon, mutta on hyvä, että nykyisen hallituksen toimesta on saatu vihdoinkin toimeksi tämä esitys, jota ollaan päätökseen saattamassa ja lakia hyväksymässä. On ollut täysin kohtuuton tilanne, että Suomesta ulkomaille muuttaneet rintamasotilas- ja rintamapalvelutunnuksen omaavat henkilöt eivät ole tähän mennessä päässeet osallisiksi siitä vähäisestä etuudesta, eli rintamaliästä, jota Suomessa asuville veteraaneille on jonkin aikaa jo maksettu. Ulkomaille asuvat veteraaniveljet ja -sisaret ovat joutuneet muita huonompaan asemaan sen takia, että he ovat täältä joutuneet muuttamaan vain siksi, että täällä kotimaassa ei ole voitu järjestää työtä ja toimeentuloa heille sekä heidän perheilleen. Olisi ollut paikallaan, että tämäkin päätös olisi saatu aikaisemmin, vaikkapa itsenäisyyden juhluvuotena, mutta hyvä, että se saadaan nyt muiden asioiden alta pois, sillä kovin paljon on vieläkin ratkaisematta ja ratkaisuaan odottamassa rintamaveteraaneja koskevia asioita. Kun otamme huomioon, että noin puolet kenttäarmeijamme vahvuudesta on jo poistunut tästä ajasta, niin näillä asioilla totisesti on kiire.

Ed. Laine: Herra puhemies! Ed. Kohijoki kiirehti ratkaisuja ja valittiin sitä, että ne ovat viipyneet. Jos ed. Kohijoki nyt malttaa odottaa budjettikäsittelyyn joulukuussa, silloin tulee esille meidän ehdotuksemme rintamamiesliä korottamisesta 500 markkaan. Tervetuloa siihen rintamaan, jolla tuo asia viedään läpi.

Ed. U. Leppänen: Herra puhemies! On todella oltava tyytyväinen, että tämä ulkomaille maksettava rintamalisä on nyt saatu jollakin tavalla eteenpäin. SMP:n eduskuntaryhmä on tässä asiassa tehnyt työtä hyvin kauan. Nyt siis jonkinlainen tulos tulee. Mitä sitten tulee tähän kristillisen liiton perustelulausumaan, niin se on niin käytännöllinen asia, että siihen ei tarvitse eduskunnan ottaa kantaa. Minä uskon, että tällaisen käytännöllisen asian pystyy myös hallitus hoitamaan.

Ed. Kohijoki: Arvoisa puhemies! Tässä vastauksena vain ed. Laineelle, että itselläni on tehtynä lakiesitys, mikä tarkoittaa, että ylimääräinen rintamalisä nostettaisiin 30 %:iin kansaneläkkeen lisäosasta, kun se nyt on vain 7,5 %.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Koistinen ed. Alarannan kannattamana ehdottanut kahta perustelulausumaa:

1) "Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii ulkomaille maksettavan rintamalisän riittävästä tiedottamisesta edunsaajille."

2) "Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että ulkomailla asuva rintamaveteraani saa rintamalisän täysimääräisenä ilman, että maksettava määrä alenisi valuutanvaihtoa pankkikustannusten takia."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Lopuksi on äänestettävä perustelulausumaehdotuksista.

Äänestykset ja päätökset:

Äänestys ed. Koistisen 1) ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Koistisen 1) ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 97 jaa- ja 60 ei-ääntä; poissa 42. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Koistisen 2) ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Koistisen 2) ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 97 jaa- ja 60 ei-ääntä; poissa 42. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Eduskunta yhtyy sosiaalivaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

14) Ehdotukset laiksi kansaneläkelain 26 ja 27 §:n muuttamisesta ja laiksi sotilasvammalain 18 §:n mukaisen täydennyskoron poikkeuksellisesti määräytymisestä

Yllämainitut lakiehdotukset sisältävät hallituksen esitys n:o 129 sekä lakialoitteet n:o 67/1987 vp. ja 3, joita on valmistelevalle käsittely sosiaalivaliokunnan mietinnössä n:o 20 ja suuren valiokunnan mietinnössä n:o 126, esitellään kolmanteen käsittelyyn sekä ainoaan käsittelyyn samassa yhteydessä käsitellyt toivomusaloitteet n:o 908, 921, 938, 956 ja 1023/1987 vp. sekä 756.

Puhemies: Ensinnäkin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista, joista toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteista.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Kärhä: Herra puhemies! Tämä hallituksen esitys on otettu tyytyväisenä vastaan sotainvalidien taholta, sillä se poistaa erään hyvin kipeäksi todetun ja koetun epäkohdan. Vuonna 1982 säädetty kelamuutoshan piti sisällään sotainvalidien elinkorkoon kohdistuneen huononnuksen, jota nyt onneksi ollaan poistamassa. Jo tuolloin vuonna 1982 kokoomuksen taholta reagoitiin voimakkaasti ja esitettiin asian silloisessa käsittelyssä asiaan vastalause. Mainit-

tuna vuonna kelaudistuksen myötä poistettiin sotilasvammaelinkoron koskemattomuuden periaate, joka oli tuohon saakka ollut Suomessa voimassa. Näin saatiin samalla epäkohta, joka vaikutti pienentävästi erityisesti vaikeavammaisten sotainvalidien saaman kansaneläkkeen lisäosaan sekä asetti heikompaan asemaan ne sotainvalidit, joiden oikeus sotilasvammakorvaukseen on alkanut vuoden 1982 jälkeen.

Kuten on mainittu, nyt käsittelyssä olevalla lailla poistetaan sanottu epäkohta ja palataan aikaisempaan käytäntöön eli siihen, että sotilasvammakorvaus on haittakorvausta, joka ei saa vähentää korvauksensaajan oikeutta muuhun perustoimeentuloon. Lakiesityksen mukaan ei sotilasvammaelinkorkoa siis enää lueta ensi vuoden lokakuun 1 päivästä lukien kansaneläkkeen lisäosaa vähentäväksi tuloksi.

Samalla on todettava, että puheena oleva lakiesitys liittyy yhtenä ketjuna niihin sotiemme invalidien ja veteraanien aseman parantamiseen tähtääviin toimenpiteisiin, joita nykyinen hallitus on luvannut hoitaa ja joita se on jo monilta osin saanutkin päätökseen. Valmiina ovat lait sotilasvammalain muutoksesta, joka avasi uuden hakuajan sotilasvammakorvausten hakemiselle, samoin rintamatunnuksen myöntämisestä linnoitustyössä oleville, ja lähes valmiina on laki rintamalisästä ulkomailla asuville. Laki rintamaveteraanien kuntoutuksesta on parhaillaan sosiaalivaliokunnan käsittelyssä.

Täällä on tänäänkin edellisen lakiesityksen kohdalla mainittu veteraanien ja sotainvalidien toimeentulotuesta ja otettu puheeksi rintamalisän korottaminen. On todettava ensi vuoden budjetista, että siellä on 2 700 milj. mk esitettynä sotainvalideille ja veteraaneille. Tuossa summas-
sa on 43 milj. mk lisäystä edelliseen vuoteen.

Jos me samanaikaisesti vertaamme menneiden vuosien määrärahoja, jotka ovat myönnetty ja maksetut veteraaneille ja sotainvalideille, on todettava, että on sellaisia budjetin momentteja, joilta määrärahat pienenevät. On huomattava, että veteraanien varhaiseläkkeet pienenevät erittäin voimakkaasti, erilaiset huoltoeläkkeet samoin vähenevät hakijoiden lukumäärän vähentyessä, ja samoin sotilaseläkkeet ovat erittäin voimakkaasti vähentyneet muun sosiaaliturvan noustessa. Mutta ennen kaikkea luonnollinen ikäkehitys vaikuttaa siihen, että vaikka näitä määrärahoja yleisesti lisätään, niin toisaalta niiden käyttö vähenee.

Keinoksi, miten saisimme yhä enemmän varoja heikosti toimeentuleville rintamamiehille,

sopisi niiden rahojen palauttaminen takaisin sotaveteraaneille, jotka rahat luonnostaan vähenivät. Näitä rahoja esimerkiksi varhaiseläkkeiden kohdalla on ensi vuonna 86 milj. mk. Siis 86 milj. mk vähemmän tarvitsee meidän myöntää ensi vuonna määrärahoja sotainveteraanien varhaiseläkkeisiin. Tältä osin tämä asia vaatisi keskustelua ja pohtimista.

Mutta ennen kaikkea haluaisin tässä yhteydessä antaa hallitukselle kiitokset ja tunnustuksen siitä, että tämä katkeraksi koettu epäkohta on saatu ensi vuonna poistettua.

Ed. Kohijoki: Herra puhemies! Tietysti olisi ollut paikallaan, että tämä kansaneläkelain muutoksella aikaansaatua epäkohta yli viisi vuotta sitten olisi voitu nopeasti korjata, mutta näin ei ole tapahtunut. Hyvä, että vihdoinkin nyt.

Tämä on myös vakava esimerkki siitä, millä tavalla lainsäädäntötyössä saattaa syntyä tällaisia vakavia epäkohtia. Silloin kun semmoinen todetaan, olisi ollut paikallaan, että siihen olisi välittömästi puututtu. Nyt se on vaatinut monia vuosia ja monella tavalla on täytynyt kääntyä edellisten hallitusten puoleen, jotta esitys valmisteltaisiin. Nyt se vasta on saatu ja ollaan siitä päätöstä tekemässä.

Tämä epäkohta on käytännössä merkinnyt kuudetta vuotta sitä, että vaikeavammaiset sotainvalidit, joilla vammaisuuden vuoksi ei ole ansioeläkettä tai se on hyvin pieni, ovat jopa menettäneet tuon elinkoron takia jopa kokonan tai ainakin osittain kansaneläkkeen lisäosan. Tulee mieleen vain se, että olisi oikein, että elossa olevien osalta tuo vääryys, minkä he tässä ovat menettäneet, tulisi korjattua, siten että palautettaisiin heille se, minkä he ovat menettäneet. Se on aivan laskettavissa. Ei pitäisi olla ollenkaan ylivoimainen asia. Useita vuosia sitten eduskuntakin on lausunut tästä kannanottonsa, että tuo korvaus on haittakorvaus eikä mikään ansiotulo.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy sosiaalivaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteiden hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

15) Ehdotus laiksi lannoiteverosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Esitellään valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 59 ja otetaan ensimmäiseen käsittelyyn siinä valmistelevasti käsitelty hallituksen esitys n:o 135, joka sisältää yllämainitun lakiehdotuksen.

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 59.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

16) Ehdotukset laeiksi lannoiteverosta annetun lain 4 §:n ja rehuseosverosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Esitellään valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57 ja otetaan ensimmäiseen käsittelyyn siinä valmistelevasti käsitelty hallituksen esitys n:o 80, joka sisältää yllämainitut lakiehdotukset.

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57.

Puheenvuoroa ei pyydetä.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

17) Ehdotus laiksi kerman ja vähärasvaisen maidon tasausmaksusta annetun lain 22 §:n muuttamisesta

Esitellään valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58 ja otetaan ensimmäiseen käsittelyyn siinä valmistelevasti käsitelty hallituksen esitys n:o 120, joka sisältää yllämainitun lakiehdotuksen.

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58.

Kukaan ei pyydä puheenvuoroa.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

18) Ehdotukset laeiksi maanmittausmaksusta annetun lain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

Esitellään laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 11 ja otetaan ensimmäiseen käsittelyyn siinä valmistelevasti käsitelty hallituksen esitys n:o 143, joka sisältää yllämainitut lakiehdotukset.

Puhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 11.

Puheenvuoroa ei haluta.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

19) Ehdotus laiksi taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Esitellään sivistysvaliokunnan mietintö n:o 15 ja otetaan ensimmäiseen käsittelyyn siinä valmistelevasti käsitelty hallituksen esitys n:o 137, joka sisältää yllämainitun lakiehdotuksen.

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 15.

Keskustelu:

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Myös Suomi on askeltaessaan kohden yhdentyvää Eurooppaa asteittain siirtymässä uudentyyppiseen kulttuurikauteen, haluaa se sitä tai ei. Uudelle kulttuurikaudelle on leimallista kulttuurien yhdentyminen, yhteisten piirteiden voimistuminen, ja toisaalta siellä on uhkana paikallisten ja kansallisten kulttuurien erityispiirteiden ja

omaleimaisuuden niukentuminen. Minusta tässä prosessissa kannattaa puolustaa suomalaista kansallista kulttuuria, suomalaisuuden ydintä. Kun oman kulttuurimme kukka kukkii, voimme perustellusti avautua myös kaikelle sille rikkaudelle, joka meille on tarjolla muiden kulttuurien aarteistoissa.

Kun meillä nyt on käsittelyssä laki taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista, olemme perustellusti tekemisissä hyvinkin edellä mainitsemaani asiaan liittyen oleellisen kysymyksen kanssa. Kansallisen taiteen elinvoimaisuus ja omaleimaisuus riippuu suuresti maan luovasta taiteilijakunnasta sekä taiteilijoiden toimintamahdollisuuksista. Siksi taiteen harjoittajien työskentely-edellytyksiä on tarvetta edelleen kehittää tasapuolisesti kaikilla taiteen aloilla.

Viimeaikaisessa eurooppalaisessa kulttuuripoliittisessa keskustelussa on korostettu sitä, ettei taiteiden julkinen tukeminen ole ainoastaan taloudellinen "rasite" tai kansallinen velvollisuus. Taiteet ovat myös tuotantosektori, joka tuo oman lisänsä kansantalouteen ja julkiseen talouteen. Länsi-Euroopan maissa kulttuurisektorin ja kulttuuri- ja taidetoimintojen sekä niiden kerrannaisvaikutusten on arvioitu olevan 3—5 % bruttokansantuotteesta. Taiteiden ja kulttuurisektorin työllistävä merkitys on tällä vuosikymmenellä jatkuvasti kasvanut. Meilläkin taiteilijakunnan määrä on viime vuosina lisääntynyt voimakkaasti.

Valtion taiteilija-apurahat, jotka perustuvat vuonna 1969 annettuun lakiin, ovat meillä edelleen taiteen tukijärjestelmän peruspilari. Se on osoittautunut maahamme sopivaksi. Sitä on kuitenkin kehitettävä vastaamaan tämänhetkisiin määrällisiin ja laadullisiin haasteisiin. Eriytyen kipeänä taiteilija-apurahojen niukkuus koetaan sellaisilla taiteen aloilla, joilla taiteilijakunnan määrä ja apurahojen tarve nykyistä lainsäädäntöä luotaessa oli tämänhetkistä huomattavasti suppeampi. Tällaisia alueita ovat mm. taideteollisuus, tanssi ja valokuvataide. Myös useiden nuorten taiteenharjoittajien asema on erittäin vaikea.

Hallitus on ehdottanut, että valtion taiteilija-apurahojen lukumäärää lisättäisiin kahdeksalla apurahalla: kuusi yksivuotista ja kaksi viisivuotista. Ilahduttavaa sinänsä. Se on kuitenkin riittämätön määrä tarpeeseen nähden. Tilanne on eräillä taiteen alueilla ja erityisesti nuorten taiteilijoiden kohdalla kärjistynyt.

Taiteen keskustoimikunta, siis todellinen tai-

teen ammattitoimikunta, on perustellusti esittänyt sivistysvaliokunnassa hallituksen esitykseen lisäyksiä, joiden kustannusvaikutus on 1 492 000 mk. Taiteen keskustoimikunta on esittänyt 20 uutta erityisesti nuorille kohdentuvaa yksivuotista taiteilija-apurahaa. He toteavat, että jos julkinen tuki edistää myös nuorten taiteilijoiden etenemistä urallaan, on se turvaamassa kulttuurin uudistumista ja uusien luovien ideoiden syntyä. Edelleen he ovat esittäneet kolme uutta vuosittain jaettavaa kolmivuotista taiteilija-apurahaa olemassa olevien lisäksi. Hallitus ei siis ole esittänyt yhtään uutta kolmivuotista apurahaa. Jos näitä voitaisiin lisätä esimerkiksi kolmella, tällöin voitaisiin esittää, että näyttämötaide, rakennustaide sekä arvostelijat ja muut taiteenharjoittajat, joilla kullakin taiteilijaryhmällä on yksivuotisten apurahojen lisäksi tällä hetkellä vain yksi kolmivuotinen apuraha jaettavaa ja ainoastaan yksi taiteenharjoittaja viisivuotisella apurahalla, saisivat toisen kolmivuotisen apurahan vuosittain jaettavakseen. Edelleen keskustoimikunta on esittänyt yhtä uutta vuosittain jaettavaa viisivuotista taiteilija-apurahaa. Tällöin taideteollisuus, tanssitaide ja valokuvataide saisivat kukin yhden viisivuotisen taiteilija-apurahan vuosittain jaettavakseen. Tähän mennessä näillä taiteen aloilla on ollut vain yksi- ja kolmivuotisia taiteilija-apurahoja, siis ei yhtään viisivuotista.

SKDL:n ryhmä pitää taiteen keskustoimikunnan esitystä erittäin perusteltuna ja varsin kohtuullisena. Tulemme asian toisessa käsittelyssä ehdottamaan, että yksivuotisia taiteilija-apurahoja lisätään yhteensä 26:lla, kolmivuotisia kolmella ja viisivuotisia yhteensä kolmella apurahalla. Tietenkin toivomme, että ehdotuksemme, joka siis on se ehdotus, jonka taiteen keskustoimikunta on myös tehnyt valiokunnassa, voisi saada luottamusta tästä salista.

Ed. Donner (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä olen useissa yhteyksissä henkilökohtaisesti hyvin paljon arvostellut hallituksen kulttuuripolitiikkaa ja etenkin siitä vastaavaa ministeriä. Jotakuta ehkä ihmetyttää, miksi minä olen liittynyt valiokunnan enemmistön kantaan koskien apurahoja. Se johtuu siitä, että katson, että kulttuurissa on paljon muita tärkeämpiä tarpeita kuin apurahojen määrän nostaminen. Voimme jossakin muussa keskustelussa palata niihin. Toteanpa vain, että nämä tärkeät tarpeet minusta ohittavat SKDL:n tekemän ehdotuksen. Siksi olen vastustanut sitä. Halusin

tämän kertoa sen takia, että vaikka minulta vietiinkin apuraha viime vaalien yhteydessä, minulla se edelleen teoreettisesti on hallussani, joten jos minut onnellisesti täältä potkitaan, saan sen takaisin. Siitä huolimatta en halua lisätä apurahoja SKDL:n esittämällä tavalla.

Ed. Holvitie (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Astala on vastalauseessaan joutenkin hävittänyt todellisuudentajun. Se johdattaa pitkäaikaisesta oppositioasemasta. Tässä ei ensinnäkään ole lainkaan kysymys Länsi-Euroopan integraatiosta, niin kuin hän puheenvuoronsa aloitti, ei sitten yhtään. Kaiken lisäksi kyseessä on budjettilaki, joka perinteisesti on ollut aina nipistävä laki, mutta tämä budjettilaki ei ole sellainen. Tämä lisää taiteilija-apurahoja kahdeksalla. Tämä lisää, ed. Astala, niitä. Kun aina voidaan luvun perään laittaa nolla, tähän voi rakentaa minkäläisen vastalauseen tahansa. Minä olen monta kertaa ollut samanlaisissa vastalauseissa ed. Astalan kanssa silloin, kun budjettilait ovat olleet nipistylakeja kulttuurialueella. Tämä sitä ei todella ole. Vastalause, joka on liitteenä, ei ole mielestäni tyylikäs, sillä se antaa sen kuvan, että hallitus on heikentämässä lainsäädäntöä tällä kohden. Kuitenkin vastalauseeseen lainatut puutteet on mietinnössä mainittu — ne, jotka ed. Astala äsken mainitsi. Uudet taiteenalat, jotka ovat jääneet apurahajärjestelmän ulkopuolelle, eläketurva ja monet muut, on valiokunta yksimielisesti ottanut huomioon.

Sen lisäksi, mitä ed. Donner sanoi, minä olen ylpeä siitä, että Suomen keskustan eduskuntaryhmä ei ole yhtynyt vastalauseeseen.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni oli vastata ed. Donnerille, mutta ed. Holvitien puheenvuoro sisälsi myös siinä määrin runsaasti virheellisyyksiä ja väärinymmärryksiä, että siihenkin on palattava.

Ensinnäkin ed. Donnerille totean, että hän on arvioinut tilanteen oikein, kun hän totesi, että jotakuta kenties ihmetyttää se, että hän, joka itse edustaa taiteilijakuntaa, on nyt sitä mieltä, että esimerkiksi taideteollisuus, tanssitaide, valokuvataide, näyttämötaide, rakennustaide ja esimerkiksi arvostelijat eivät tarvitse lisää taiteilija-apurahoja. Olen hieman mielessäni ajatellut, että onkohan niin, että ed. Donner jo hieman ikääntyneempänä taiteilijana ei enää kykene tuntemaan riittävää empatiaa kyseisiä taiteilijoita

kohtaan ja erityisesti nuoria taiteilijoita kohtaan, jotka ovat todellisissa taloudellisissa vaikeuksissa myös usein. En tiedä, onko ed. Donnerilla koskaan ollut taloudellisia vaikeuksia, mutta olisin hartaasti odottanut, että hän olisi tuntenut empatiaa nuoria taiteilijoita kohtaan.

Ed. Holvitielelle totean, että siinä tuli todella suuri kimpapu väärinymmärryksiä ja virheellisyyksiä. Jos ed. Holvitie nyt kuvittelee, että kun puhutaan kulttuurista, ei olisi tarvetta puhua myös yhdistymiskehityksestä ja sen kulttuurille mukanaan tuomista...

Puhemies (koputtaa): Vastauspuheenvuoroon varattu aika on päättynyt!

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nuorena kulttuuripoliittikkona ihmettelen hiukan ed. Astalan käsitystä siitä, että suomalaisuuden olisi jollakin tavalla puolustauduttava kansainvälisyyttä vastaan. Siihen mielestäni ei ole mitään tarpeita. Päinvastoin on niin, että meidän on kaikki syy ottaa vastaan kaikki ne virikkeet, jotka tulevat ulkomailta, ja sitä kautta myös kehittää omaa kulttuuriamme, joka tietysti lähtee omista juuristamme.

Pyysin vastauspuheenvuoron lähinnä ed. Holvitielelle, joka nyt on lähdössä salista. Hän nimittäin väitti, että taiteilijoiden tai taiteilijaprofessuurien lukumäärää on jollakin tavalla nipistetty viime vuosina. Se ei pidä paikkaansa. Valitettavasti tilanne on sellainen, että se ei ole kehittynyt riittävän hyvin aina joka vuosi. Meillä opetusministeriöstä käsin on ollut huomattavankin suuria toivomuksia lisäyksistä, mutta ne eivät ole toteutuneet. Mutta nipistyksistä ei toki ole ollut kysymys.

Ed. Holvitie (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vain lyhyesti todeta, että en puhunut taiteilija-apurahojen nipistyksestä vaan yleensä budjettilakien nipistävästä vaikutuksesta. Olen tottunut siihen, että taiteilija-apurahoja on joka budjetissa lisätty jonkin verran niin edellisen hallituksen kuin tämänkin aikana. Siksi minua hämmästyttää, että SKDL on keksinyt vastalauseen. Kun me tarjoamme budjettilailla jotakin lisää, se on ristiriidassa sen käsityksen kanssa, joka minulla on vastalauseesta.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Kun ed. Björkstrand oli tämän maan kulttuuriministeri,

minulle joskus hiipi mieleen ajatus siitä, että kulttuurin syvimmat salaisuudet eivät kenties olleet ihan täysin hänelle avautuneet. Tämänkertainen puheenvuoro osoitti täysin sen, että nämä aavistukseni olivat ilmeisesti jo silloin oikeita. Tänäpäin ne ainakin vahvistuivat täysin. Siis ed. Björkstrand ei näytä tajuavan suomalaisuuden ytimistä juuri mitään, ja sitä todisti hänen puheenvuoronsa äsken.

Aloitin vastaamiseni ed. Holvitielle, ja jatkan sitä nyt toteamalla vielä kerran, että kun me puhumme yhdentymisasiasta, meidän tieteenkin on silloin myös otettava huomioon kulttuurin mahdollisuudet. Kun me kulttuurin mahdollisuuksista puhumme, meidän on tieteenkin katsottava, onko kulttuurin tekijöillä mahdollisuuksia, ja sitä kautta tieteenkin olemme tekemisissä nyt juuri tämänkinlaisen asian kanssa. Ed. Holvitiellä ei näyttänyt olleen lainkaan valaistusta tämän asian ytimestä.

Ed. Holvitie totesi, että SKDL on jotenkin keksinyt esityksen. Ei SKDL ole sitä keksinyt. Minä olen vastalauseessani ja me olemme vastalauseessamme hyvin moneen kertaan todenneet, että kyseessä on taiteen keskustoimikunnan esitys, jonka me nyt haluamme vain tuottaa isoon saliin. Siis tämä on prikulleen taiteen keskustoimikunnan esitys.

Kun ed. Holvitie totesi, että minä en olisi lainkaan huomionnut sitä, että hallituskin on esittänyt joitakin apurahoja lisää, hän ei toden totta kuunnellut puheenvuoroani, koska minä sanoin, että hallitus on lisäämässä nyt apurahoja kahdeksalla — kuusi yksivuotista ja kaksi viisivuotista — ja totesin vielä siihen päälle, että ilahduttavaa sinänsä. Totesin kuitenkin tämän lisäksi, että tämä on riittämätön määrä tarpeeseen nähden, ja tämä on juuri taiteen keskustoimikunnan käsitys tästä asiasta.

Vielä kerran haluan korostaa sitä, että ne, jotka vastustavat nyt esitystä, kuten ed. Donnerkin, ovat siis loogisesti sitä mieltä, että taideteollisuuden, tanssitaiteen, valokuvataiteen, näyttämötaiteen, rakennustaiteen ja arvostelijoiden ei tarvitse saada lisää kyseisiä apurahoja, joita siis taiteen keskustoimikunta on nyt esittänyt, jotta heillä olisi jotakin, mitä näille taiteen aloille jakaa. Siis tämä sisältö on hyvin yksinkertainen. Näille ed. Donnerkaan ei halua lisää, kun hänen mielestään asiat ovat kaikki hyvässä kunnossa ja taiteilijat voivat hyvin ja myös nuoret taiteilijat voivat hyvin. Siinä suhteessa ihmettelen ed. Donnerin empatian puutetta nuoria taiteilijoita kohtaan.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos esittää sellaisen väittämän, kuten ed. Astala juuri teki, että kulttuurin syvimmat salaisuudet ovat olleet jollakin tavalla minulle henkilökohtaisesti löytämättä, pitäisi esittää edes yksi perustelu sellaisen väittämän puolesta. Olin huomaavinani, että ed. Astala yritti kulttuurinäkemysessään suojautua kansainvälisiä virtauksia vastaan jollakin tavalla. Sitä vastaan minä reagoisin, koska katson, että se ei ole ensinnäkään mahdollista, toiseksi ulkoapäin tulevien vaikutteiden kautta suomalainen kulttuuri voi rikastua, ei yksinomaan vaarantua.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Björkstrand ei nyt ymmärtänyt minun puheenvuoroani ja varsinkaan sen alkua, ei missään määrässä. Minä olen juuri sanonut ja korostanut sitä, että yhdentymiskeskityksessä erityisesti meille on tarjolla paljon hyvää muiden kulttuurien aarteistoissa, ja totean, että me voimme avautua kaikelle tälle. En ole kieltänyt lainkaan tätä avautumista, mutta olen samalla sanonut, että meidän kannattaa puolustaa myös suomalaista kansallista kulttuuria, koska sille kohdentuu monia uhkatekijöitä, ja se, joka ei tätä tajua, ilmeisesti ei kovin paljon ole selvillä sitten koko uusista kansainvälisistä virtauksista. Todella ihmettelen, miten tämänkaltaisiin ajatuksiin voi tulla kuin ed. Björkstrand täällä on esittänyt. Minä en siis ole esittänyt sellaista, kuin ed. Björkstrand väittää minun esittäneen. Me voimme avautua muiden maiden kulttuureille, kun me samalla puolustamme suomalaisuutta ja suomalaista kulttuuria, ja nyt me olemme tekemisissä juuri sellaisen asian kanssa, kun me käsittelemme taiteilijapurahoja, siis taiteilijoiden työskentelymahdollisuuksia Suomessa.

Ed. Donner: Arvoisa puhemies! Ikääntymisestä minä vain totean vastauksena ed. Astalalle, että vaikka minua nyt nimitetään ikääntyväksi taiteilijaksi, kaikki kansanedustajatkin ikääntyvät aivan samaa vauhtia kuin minäkin, joten se ei argumenttina ole kovin voimakas. Sanon sen vain sen takia, että ed. Astala muun muassa unohti puhua sarjakuvisia. On paljon taiteita, jotka ovat vailla apurahoja. Sanoin sen jo ensimmäisen vastauspuheenvuoroni alussa, että olen arvostellut hallitusta puuttuvasta kulttuurinäkemyksestä, mutta en katsonut, että tässä asiassa olisin samaa

mieltä opposition kanssa. Tulen mielelläni mukaan samaan rintamaan, kun puhutaan monesta paljon kipeämmästä kulttuuritarpeesta, mutta se ei liity tähän keskusteluun, joten lopetan tähän ikääntyvänä kirjailijana.

Ed. Rinne: Herra puhemies! Olisi ainutlaatuinen tilaisuus tietää, mikä suomalaisen kulttuurin ydin oikein on. Tietysti on perinteisiä käsityksiä siitä, onko se terva, sauna, helapää jne., mutta kukaan ei ole kertonut siitä, mikä suomalaisen kulttuurin todellinen ydin on, joka ei ole kuulemma kenellekään valjennut. Ei se ole minullekaan valjennut.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

20) Ehdotuksen maidon kaksihintajärjestelmää koskevan lainsäädännön voimassaoloajan jatkamisesta sekä laiksi maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta annetun lain kumoamisesta

sisältävä ed. Apukan ym. lakialoite n:o 100 esitellään valiokuntaan lähettämistä varten.

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Apukka: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys maidon kaksihintajärjestelmää koskevan lainsäädännön jatkamiseksi etenee samaa vanhaa latua, jonka tarkoituksena näyttää olevan maidonlähettäjien eikä ylituotannon lopettaminen maan äärialueilla. Tässä nyt käsiteltävänä olevassa lakialoitteessa lähdetään hienan toiselta pohjalta. On vaikea käsittää, että sellaisia alueita rangaistaan ylituotannosta, joilla ylituotantoa ei yksinkertaisesti ole. Esimerkiksi Lapissa tuotetaan maitoa runsaat 100 milj. litraa vuodessa ja juodaan kutakuinkin sama määrä. Vaikea sitä on ymmärtää myös sen vuoksi, että muuta vaihtoehtoa ei noilla alueilla maidontuotannolle ole olemassa, ja myös siksi, että Lapin koko maidontuotannon osuus koko

valtakunnan tuotannosta on niin vähäinen, että sillä ei ole juuri merkitystä ylituotantoa ajatellen. Lapin osuus on vain vajaat 4 %.

On julistettu, että hallituksen esityksen mukaisilla lisäkiintiöillä voidaan tilannetta pahimmilla alueilla tuntuvasti helpottaa. Tosiasia on kuitenkin, että nämä lisäkiintiöt ovat aivan riittämättömiä. Esimerkiksi Lapissa voidaan tänä vuonna jakaa kiintiöitä vajaat kaksi miljoonaa litraa, mutta hakijoita on nelinkertainen määrä, puhumattakaan niistä, jotka eivät ole vaivautuneet edes hakemaan lisäkiintiöitä tietäen niiden riittämättömyyden. Tämän vuoden lisäkiintiölitrat menevätkin lähes kaikki sellaisille tuottajille, jotka ovat jo joutuneet maksamaan kiintiömaksua. Muille jaettavaa jää vain parisataa-tuhatta litraa.

Nykyinen ja hallituksen esityksen mukainen tilanne tulee ainakin Lapissa johtamaan kiihtyvällä nopeudella maidontuotannon lopettamiseen tiloilla. Kun vaihtoehtoista tuotantosuuntaa ei ole, tietää se samalla myös työttömyyttä. Tällä menolla lopettamisvauhti on yli 10 % vuodessa, mikä tarkoittaa tuotannon lopettamista yli 200 tilalla vuosittain. Ajatelkaa, että Lapissa on vain noin 2 000 maidontuottajatilaa. Jos niistä runsaat 200 vuodessa lopettaa, niitä ei kovin pitkäksi aikaa enää ole. Käsittämättömältä tämä tuntuu erityisesti siksi, että viimeisten kymmenen vuoden aikana Lapissa on suoritettu noin 1 500 tuotantorakennusinvestointia valtion tuella, ja nyt nämä tilat pakotetaan lopettamaan tuotantonsa.

Tämä lakialoite n:o 100 lähtee siitä, että kiintiöjärjestelmää jatkettaisiin siten muutettuna, että kiintiöinnistä vapautettaisiin koko Lapin lääni sekä eräät Oulun läänin pohjoisosan, Kainuun ja Pohjois-Karjalan kunnat sekä myös Ahvenanmaan maakunta. Sen lisäksi muualla maassa, missä kiintiöjärjestelmä jatkuisi, tuotantokiintiö olisi aina vähintään 50 000 litraa nykyisen 30 000 litran sijasta. Tällä kiintiön alarajan nostamisella tietysti turvattaisiin pien-tuottajien asema. Lisäksi lakialoitteessa esitetään säädettäväksi kiintiön ylärajaksi 150 000 litraa. Tämä olisi edes ele siihen suuntaan, että ylituotannosta joutuisivat vastaamaan myös ne, jotka kaikkein eniten siihen vaikuttavat.

Arvoisa puhemies! Tällä lakialoitteella voitaisiin toteuttaa paljon mainostettua aluepolitiikkaa ja turvata syrjäseutujen ihmisille jonkinlainen työpaikka. Annettaisiin heille edes mahdollisuus asua kotipaikkakunnallaan ja hoitaa "ruhtinaallista" muutaman lehmän ti-

laa ja saada siitä pieni toimeentulonsa. Mikäli kuitenkin hallitus ja hallituspuolueet haluavat jatkaa ylituotannon supistamista äärialueiden pientuottajien kustannuksella, säädetään varmasti kaksihintalaki hallituksen esityksen mukaisena. Mutta ovatpahan maaseudun autioittamisen aiheuttajat ja vastuunkantajat ainakin tiedossa.

Maa- ja metsätalousministeri P o h j a l a : Herra puhemies! On hyvä, että vastuunkantajat ovat paikalla, ja olisi tietysti hyvä, jos vastuunkantajat, myös nykyisen maitokiintiölainsäädännön luojat, olisivat paikalla. Nykyisen hallituksen aikana nimenomaan on otettu aluepolitiikka huomioon maidontuotannon tasapainottamisessa, erikoisesti Lappi mutta myös muut niin sanotut äärialueet.

Kun vajaan neljä vuotta sitten maitokiintiöjärjestelmä tuli voimaan, se tuli samanlaisena koko maassa. Siinä ei otettu huomioon minäkäänlaisia aluepoliittisia näkökohtia. Nykyinen hallitus muutti jo täksi vuodeksi lain siten, että Lapissa nimenomaan maidontuotantoa ei enää valtion toimenpitein supisteta. Ja myös nyt eduskunnassa oleva hallituksen esitys tarkoittaa sitä, että Lapissa ja muilla äärialueilla ei enää valtion toimenpitein maidontuotantoa supisteta.

Käytäntö on aivan toinen kuin aikaisemmin, ja minä uskon, että se tulee myös ajan mittaan johtamaan niihin tuloksiin, joita sillä on tarkoitettu, eli tuloksiin, jotka turvaavat äärialueiden asuttuna pitämisen ainakin niin kauan kuin se voi tapahtua vain maataloustuotannon, lähinnä nautakarjatuotannon, kautta.

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Ed. Apukka on varmasti oikeassa, kun hän äsken totesi, että Lapin maidontuottajat eivät ole syypäitä ylituotantoon. Minulla on sellainen käsitys, että näin voidaan myös sanoa Varsinais-Suomen osalta, koskapa meille maitoa tuodaan ulkopuolelta, eli siis ylituotantoa ei voi näin ollen syntyä.

Aivan erityisen varmaa on se, että pientuottajat, olivat Lapissa, Varsinais-Suomessa tai missä tahansa tässä maassa, ovat syyttömiä ylituotantoon, jos sellaista nyt yleensäkin on. Kun ministeri ei äskeisessä puheenvuorossaan tätä asiaa tarkemmin käsitellyt, niin mielelläni kuulisin ministerin käsityksen siitä, missä on syy väitettyyn ylituotantoon. Missä se ylituotanto todellisuudessa on, onko sitä lainkaan?

Ed. A p u k k a : Arvoisa puhemies! Ilmeisesti maidon ylituotannon ja kiintiömaksulain kanssa pitää osata mukautua kulloiseenkin tilanteeseen. Ihmettelen, kun ministeri hyvin vapautuneesti kertoo, että Lapin läänin tilanne näyttää tällä hetkellä huomattavasti paremmalta. Mutta jos maidontuottajatilojen lopettamisvauhti on sellainen, kuin se tänä päivänä on, eli kolmattasataa tilaa vuodessa, ja niitä tällä hetkellä on 2 000 tilaa, kyllä mielestäni viimeinen hetki olisi olla huolissaan näiden pientuottajien asemasta ja siitä, joudutaanko etelästä viemään muutaman vuoden päästä kaikki maito Lappiinkin.

Mitä tulee pientuottajien asemaan yleensä, niin tämä lakialoite sisältää vapaan kiintiön nostamisen 30 000 litrasta 50 000 litraan, ja se olisi varmasti myös Varsinais-Suomen pientuottajille hyvä asia.

Maa- ja metsätalousministeri P o h j a l a : Herra puhemies! Vastauksena ed. Laineen kysymykseen minun on pakko todeta, että maitorasvassa mitattuna meillä Suomessa on edelleen reilusti yli 20 %:n ylituotanto, ilmeisesti noin 25 %:n. Sen sijaan maitonesteenä mitattuna se on huomattavasti alempi. Meidän ongelmamme onkin maidon rasva, ei enää maidon valkuainen ja nämä muut osaset.

Mitä tulee Lapin kysymykseen, toteaisin vielä, että käydessäni Lapissa tapasin siellä muun muassa Rovaniemen maatalouspiirin päällikön. Hänen kertomansa mukaan he pystyvät nyt olemassa olevan ja esitetyn lainsäädännön perusteella antamaan lisää kiintiöitä kaikille halukkaille. Tämä oli piiripäällikön käsitys asiasta. Ehkä ed. Apukalla on oma käsityksensä.

Ed. A p u k k a : Arvoisa puhemies! Minä olen tänä päivänä keskustellut piiripäällikkö Korven kanssa ja saanut häneltä tiedon, että he pystyvät antamaan lisää kiintiöitä vain noin neljännekselle halukkaista näiden kiintiöiden puitteissa, ja lisäksi, että siitä vajaan kahdesta miljoonasta litrasta menee noin 1 600 000—1 700 000 litraa sellaisille tiloille, jotka ovat maksaneet jo kiintiömaksua. Vain 200 000—300 000 litraa voi jäädä muille jaettaviksi kiintiöitä. Olen tänä aamuna tarkistanut tämän piiripäällikkö Korvelta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

21) Hallituksen kehitys yhteistyökertomus vuodelta 1987

esitellään valiokuntaan lähettämistä varten.

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ulkoasiainministeri Sorsa: Herra puhemies! Hallitus esittää eduskunnalle kehitys yhteistyökertomuksensa ajankohtana, jolloin meillä on 1980-luvun kehitysstrategioiden arviointi ja jolloin keskustelu ensi vuosikymmenen kehityshaasteista on käynnistynyt. Kertomuksen käsittely samanaikaisesti ensi vuoden tulo- ja menoarvioehdotuksen kanssa antanee eduskunnalle erityisen mahdollisuuden perehtyä Suomen kehitys yhteistyöhön kokonaisuudessaan.

Lähestyttäessä 1990-lukua ei ole enää mahdollista käsitellä kehitysmaita yhtenä homogeenisenä ryhmänä. Kehitysmaiden taloudelliset erot ovat kasvaneet voimakkaasti, vaikka kehitysmaat itse eivät tätä jakautumista mahdollisesti tiedosta. Useissa Aasian maissa on saavutettu mittavaa taloudellista kehitystä. Näin on myös Kiinassa ja Intiassa, joissa asuu puolet kehitysmaiden väestöstä.

Latinalaisessa Amerikassa taloudellinen kasvu on sen sijaan pysähtynyt. Optimistisimpienkin arvioiden mukaan Latinalainen Amerika ylittää vuonna 1990 sille tulotasolle henkeä kohden laskettuna, jolla se oli tämän vuosikymmenen alussa. Öljymarkkinoita kohdannut hintaromahdus vähentää jatkuvasti monien öljyä vievien maiden talouskasvua, etenkin Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa. Synkimmät talouden näkymät ovat kuitenkin Saharan eteläpuolisessa Afrikassa, joka hädin tuskin on yltänyt väestönkasvunsa ylittävään talouskasvuun. 60- ja 70-lukujen kehityksen saavutukset on tällä alueella pitkälti menetetty.

1980-luvulla tapahtunut kehitysmaiden liisaantynvä velkaantuminen on saavuttanut mittasuhteet, jotka vaativat sekä välittömiä että pitkän aikavälin toimenpiteitä. Kehitysmaiden vel-

ka oli vuoden 1987 lopussa yhteensä vajaat 1 200 mrd. dollaria. Tämä velka kasvoi viime vuoden aikana 6 %. Velkaongelma onkin yksi käsillä olevan kehitys yhteistyökertomuksen erityisteemoista.

Kansainväliset rahoitusvirrat teollisuusmaista kehitysmaihiin ovat tämän vuosikymmenen aikana laskeneet voimakkaasti, mikä johtuu yksityisten rahavirtojen tyrehtymisestä. Kehitysmaiden saaman ulkoisen rahoituksen kokonaismäärä on siten tällä hetkellä reaalisesti vain puolet vuoden 1981 tasosta. Tässä tilanteessa varsinaisen kehitysavun osuus rahoitusvirroista on pysynyt korkeana, vaikka avun määrässä ei ole tapahtunut merkittävästi kasvua. Virallisen, lähinnä valtioiden antaman kehitysrahoituksen osuus kehitysmaiden saamasta ulkoisesta rahoituksesta nousi viime vuonna 70 %:iin, kun se vuonna 1980 oli vielä alle 35 %.

Suomen ohella kehitysapuaan ovat tällä vuosikymmenellä kasvattaneet merkittävästi vain Ranska, Italia ja Japani. OECD-maiden kehitysavun keskiarvo oli 0,34 % bkt:sta viime vuonna. Vaikka useiden kehitysmaiden tulevaisuudennäkymät alussa selostamani kehityksen valossa näyttävät lähes toivottomilta, antaa viimeaikainen kehitys kuitenkin uskoa siihen, että yhteistyöhalua ja mahdollisuuksia ongelmien ratkaisemiseksi vielä löytyy. Toronton huippukokous aikaisemmin tänä vuonna ja hiljattain Länsi-Berliinissä päättyneet Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston vuosikokoukset ovat johtamassa matalatuloisten, pahasti velkaantuneiden maiden velkojen uudelleenjärjestelyihin siten, että niiden velkataakka ei enää kasva.

Parhailaan istuva YK:n yleiskokous päättää siitä, miten seuraava 90-luvun kansainvälinen kehitysstrategia valmistellaan. Jo tähän mennessä käyty keskustelu osoittaa, että YK:ssa on aikaisempaa paremmat valmiudet yhteistyöhön ja järjestöjen toiminnan yhteensovittamiseen. Samanaikaisesti ponnistelut monien kehitysmaiden alueellisten poliittisten konfliktien ratkaisemiseksi ovat edenneet myönteisellä tavalla. Edellytykset kehitysmaiden ja teollisuusmaiden väliselle rakentavalle yhteistyölle ovat siis ratkaisevalla tavalla parantuneet.

Teollisuusmaissa on 90-luvun kynnyksellä konkreettisesti oivallettu se, että kehitysmaiden, joissa vuonna 2000 asuu 80 % maailman väestöstä, talouskriisi uhkaa myös vauraan pohjoisen hyvinvointia. Maailmantalouden kokonaisvaltaisuus ja sen osien välinen keskinäi-

nen riippuvuus on vihdoinkin tunnustettu. Toisaalta kehitysmaat ovat myös itse valmiimpia tunnustamaan vastuunsa harjoitetusta talouspolitiikasta samoin kuin sen, ettei kansainvälistä työnjakoa muuteta hetkessä, kuten 70-luvulla haluttiin uskoa. Voidaankin sanoa, että 60- ja 70-lukujen kehitysoptimismin ja 80-luvun kehityspessimismin sijalle on 90-luvulle nousemassa kehitysrealismi.

Ensi vuosikymmenen keskeisin haaste on keskeisen kehityksen aikaansaaminen kehitysmaissa. Tämä merkitsee 80-luvulla käynnistyneen taloudellisen sopeuttamisen jatkamista. Rakenne- ja sopeuttaminen, jonka välttämättömyyden useimmat kehitysmaat nyt hyväksyvät, edellyttää samanaikaista köyhimpien kansanosien tukea noissa maissa. Köyhyyden poistaminen hyväksyttiin tänä syksynä myös Maailmanpankin toiminnan tavoitteeksi. Maailmanpankki lienee siinä suhteessa ainutlaatuinen pankki. Kansantalouksien kasvu ei yksin takaa köyhyyden vähentymistä, vaan se vaatii erityisponnisteluja ensisijaisesti kehitysmailta itseltään. Teollisuusmaat voivat näihin kysymyksiin vaikuttaa kehitysapuunsa suuntaamalla.

Kehityskysymysten kokonaisvaltainen tarkastelu antaa suhteellisuudentajuisemman ja realistisemman käsityksen myös kehitysavun roolista 90-luvulla. Kehitysapu yksin ei riitä ratkaisemaan kehitysongelmia. Kehitysmaiden erillaisuuden ja erilaisten tarpeiden korostaminen pakottaa tulevaisuudessa miettimään avun erilaisia tavoitteita ja muotoja eri kehitysmaaryhmien kohdalla. Avunantajilta edellytetään tulevaisuudessa myös entistä suurempia valmiuksia apunantojen yhteensovittamiseen maatasolla.

Herra puhemies! Suomen suhteet kehitysmaihin ovat toistaiseksi painottuneet kehitysyhteistyöhön. Suomen kehitysmaakauppa on 7–8 % ulkomaankaupastamme samoin kuin kulttuurisuhteemme kehitysmaihin ovat vielä varsin vaatimattomalla tasolla. Suomen kehitysmaasuhteita on siksi tulevaisuudessa tarkasteltava kokonaisvaltaisemmin ulkopoliittikan kokonaisuuden osana. On pyrittävä näiden suhteiden kasvattamiseen ja monipuolistamiseen. Kun kehitysavun määrällinen tavoite on saavutettu, on etsittävä muitakin keinoja taloussuhteiden lisäämiseksi. Suomalaiset yritykset on aktivoitava laajemmin taloudelliseen yhteistyöhön. Myös liikepankit on saatava mukaan. Kulttuurisuhteitten kehittämisessä on kansalaisjärjestöillä merkittävä rooli. Yksityisiä rahoitusvirtoja tulisi lisätä niin, että ne yhdessä julkisen kehi-

tysavun kanssa muodostavat yhden prosentin bkt:stä.

Painopiste Suomen kehitysyhteistyössä on 90-luvulla apumuotojen laadun edelleenkehittämisessä. Keskittämällä apua, kehittämällä apumuotoja ja etsimällä uusia avun kanavia hallitus pyrkii siihen, että Suomen apupanokset paremmin vastaisivat kehitysmaiden tarpeita ja siten myötävaikuttaisivat kestäväan kehitykseen.

Ympäristövaikutusten kokonaisvaltainen tarkastelu on yksi keskeisimpiä Suomen kehitysyhteistyön haasteita. Se ei ole haaste pelkästään kehitysyhteistyöviranomaisille, vaan myös suomalaisille tutkijoille ja muille ympäristöasiantuntijoille, joiden panos on ratkaiseva tämän työn onnistumiseksi. Kehitysmaiden ympäristöongelmien osalta Suomella on erityisiä valmiuksia metsätalouden alalla. Kehittämällä metsätaloudellisia kokonaissuunnitelmia ja metsitysohjelmia sekä tehostamalla koulutuksen avulla kehitysmaiden metsähallintoa Suomi voi kääntää metsäpeiton vähänemisen kasvuun. Tämä olisi merkittävä askel kohti kestäväan kehitystä.

Ympäristötekijöiden ohella on kiinnitettävä huomiota edelleen useissa kehitysmaissa huolestuttavana jatkuvaan väestönkasvuun. Suomen tulee entistä aktiivisemmin tukea kehitysmaiden väestöpoliittisia ohjelmia. Määrärahojen kasvassa Suomen rahoitusosuudet YK:ssa ja kansainvälisissä kehitysrahoituslaitoksissa ovat nopeasti kasvaneet. Suomesta on yhdessä Pohjoismaiden kanssa tullut näiden järjestöjen jollei suurin niin ainakin yksi suurimmista avunantajryhmistä. Tämä kasvanut rahoituspanos edellyttää Suomelta uudenlaista otetta. Meiltä odotetaan kehityskysymyksissä aktiivista panosta, mutta samalla meitä kiinnostaa yhä enemmän seurata, millä tavoin monenkeskeistä kehitysyhteistyötä toteutetaan. Tässä Pohjoismaat tulevat myös edelleen lisäämään yhteistyötään. Esimerkiksi YK-seurannasta on tänä vuonna käynnistytävä projekti, jossa Pohjoismaat yhdessä pyrkivät arvioimaan mahdollisuuksia vaikuttaa YK-järjestöjen 90-luvun tavoitteisiin ja toimintaan.

Suomen kahdenvälinen kehitysyhteistyö painottuu maantieteellisesti edelleen selvästi Saharan eteläpuoleisten matalan tulotason maiden tukemiseen. Samalla Suomen avulla pyritään entistä määrätietoisemmin tukemaan eteläisen Afrikan maiden alueellista yhteistyötä sekä vähentämään niiden riippuvuutta Etelä-Afrikan tasavallasta. Pohjoismaiden SADCC-yhteistyö on edelleen laajenemassa ja saamassa uusia yhteistyömuotoja.

Namibian lähestyvä itsenäisyys on uusi haaste sekä Suomelle että pohjoismaiselle yhteistyölle. Itsenäistyttyään Namibiasta tulee Suomen kehitysyhteistyön keskeinen kohdema. Myös Pohjoismaiden kehitysyhteistyön lisääminen Keski-Amerikkaan palvelee alueellisen rauhanprosessin lujittumista. Alueellinen näkökulma edellyttää maa- ja aluekohtaisen suunnittelun vahvistamista sekä kehitysyhteistyöosastolla että kenttähallinnossa. Suomi on tästä syystä avannut uuden kehitysyhteistyötoimipisteen Keski-Amerikkaan.

Herra puhemies! Kahdenvälisen kehitysyhteistyön toteuttamiseen osallistuvat etupäässä korkeakoulut ja muut julkiset laitokset, yritykset ja järjestöt. Samalla kun Suomen vielä liian vähäistä kehitysyhteistyön osaamista tulee järjestelmällisesti vahvistaa, on myös varmistettava se, että suomalaista asiantuntemusta käytetään harkiten ja että kehityksensä omia paikallisia voimavaroja käytetään aina, kun mahdollisuudet sen sallivat. Suomi antaa kahdenvälisiä apua lahja-apuna, kehitysluottotoina sekä vientiluottoihin yhdistettävän korkotuen muodossa. Kahdenvälisiä velkahelpotuksia on annettu vientitakuukorvausten muodossa. Muita rahoitusmuotoja ovat tuotannollista yhteistyötä edistävä Finnfund sekä TTT-määrärahat, joilla pyritään edistämään taloudellista yhteistyötä ja kauppaa parempituloisten kehitysmaiden kanssa. Tulevaisuudessa näitä rahoitusmuotoja on edelleen kehitettävä vastaamaan erilaisia kehitystarpeita vastaanottajamaasta riippuen.

Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön tukemiseen osoitetut määrärahat ovat lisääntyneet voimakkaasti viime vuosien aikana. Toiminnan laajuutta kuvaa se, että tällä hetkellä mukana on noin 150 järjestöä ja yhteistyökohteita on yli 300 eri puolilla maailmaa. Kehitysjoukkotoiminta on käynnissä Sambiassa ja alkaa lähiaikoina myös Nicaraguassa. Kansalaisjärjestötoiminnan merkitys kasvaa entisestään erityisesti matalatuloisissa ja sopeuttamisohjelmia toteutavissa maissa, toimivathan järjestöt useimmiten sosiaalisektorilla, jota julkisen sektorin supistamistoimet usein pahiten koskettavat.

Myös humanitaarisen avun merkitys on viime vuosina korostunut. Keskeinen osa Suomen humanitaarista apua on pakolaisapu, jota hallituksen kertomuksessa esitellään yksityiskohtaisesti. Suomen pakolaisapu YK:n pakolaisjärjestöjen kautta on lisääntynyt ja sitä tullaan edelleen kasvattamaan muiden Pohjoismaiden tasolle.

Suomi on edelleen kehittämässä avun toimialastrategioita. Edellisessä hallituksen kertomuksessa esiteltiin Suomen vesialan kehitysyhteistyötä. Nyt on vuorossa energia-alan yhteistyön esittely. Energia-ala on osa talouselämän infrastruktuurin yhteistyötä. Tavoitteena on, että Suomen kahdenväliset kehitysyhteistyömäärärahat jakautuvat tasapuolisesti kolmelle päätoimialalle ensi vuosikymmenen alussa. Kyseessä ovat taloudellinen infrastruktuuri, siis perusrakenne, maa- ja metsätalous ja niihin perustuva teollisuus sekä sosiaalinen kehitys. Näiden toimialojen sisällä on edelleen tarkoitus keskittää voimavaroja ja luoda pitkäjänteisiä runkohankkeita tulokellisuuden varmistamiseksi.

Suomen kehitysavun määrällinen kasvu ja ensi vuosikymmenen kehityshaasteet merkitsevät sitä, että paineet kehitysyhteistyöhallintoa kohtaan jatkuvat. Hallinto on selviytynyt ansiokkaasti viime vuosien poikkeuksellisista kasvupaineista. Se on edelleen alimitoitettu, mutta kahden seuraavan vuoden aikana sitä on määrä vahvistaa siten, että vuoden 1986 kehitysyhteistyöosaston organisaatiouudistuksessa asetettu henkilöstön määrällinen tavoite niiden vuosien jälkeen saavutetaan. Samalla panostetaan henkilöstön kehittämiseen, erityisesti koulutuksen avulla.

Herra puhemies! Perinteinen pohjoisen ja etelän vastakkainasettelu on väistymässä ja tilalle on nousemassa kokonaistaloudellinen kehitys, käsitys kestävän kehityksen välttämättömyydestä. Tässä tilanteessa Suomelta kansainvälisen yhteisön osana edellytetään monipuolisten suhteiden luomista kehitysmaihiin ja aktiivista osallistumista kansainväliseen kehityskeskusteluun. Suomen kansainvälistyminen merkitsee myös uutta avautumista kehitysmaihiin.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Sorsan puheenvuoron alkuosa suorastaan säpsäytti siinä mielessä, että se oli ikään kuin läntisen teollisuusmaan, teollisuusjohtajan, taloudelliseen kasvuun perustuvan ideologian esittely, mutta lopuosassaan puheenvuoro oli todella juuri sitä, mitä kaipaakin eli siihen vaikuttamista, että kehitysmaissa, vähän kehittyneissä maissa, siirryttäisiin kestäväan kehitykseen, jolla itse ymmärtäen kestäväan talouden järjestelmään siirtymistä.

Arvoisa ministeri totesi, että eräs painopistealue on Saharan eteläpuolinen Afrikka. Täällä on kuitenkin muistettava eräs hyvin merkittävä

asia. Tuolla alueella aavikoituminen etenee 5—7 kilometrin vuosivauhtia, siis maa tulee asumiseen kelvottomaksi. Samalla nuo valtiot ovat syvästi velkaantuneita. Tähän on jouduttu tilanteessa, jossa luonnon kantokykyä on jatkuvasti ylitetty. Eihän voida ajatella, että mikään nousu tuolla alueella olisi mahdollinen, jollei jokin muu kuin maa itse maksa noita velkoja. Siis kun puhutaan siitä, että annetaan taloudellista apua, niin sen pitäisi kohdistua noitten velkojen maksamiseen niin, että voitaisiin luontoa yhtään lisää rasittamatta luoda kestävän maatalouden ja muun talouden pohja. Toisin sanoen yhdistämällä nämä osatekijät oikealla tavalla yhteen todella siirryttäisiin kestävän kehityksen ja talouden järjestelmään.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ulkoministeri totesi, että Suomen kehitysyhteistyön tavoitteena on, että apu paremmin vastaisi kehitysmaiden tarpeita. Tätä tavoitetta vastaa hyvin kansalais- ja lähetysjärjestöille annettu tuki. Kuten ministeri itsekkin totesi, nämä projektit toteuttavat hyvin kehitysyhteistyön periaatteita. On kuitenkin useita ongelmia näiden kansalaisjärjestöjen työssä, koska ne joutuvat toimimaan vähäisillä voimavaroilla. Tässä kertomuksessa todetaan, että omavastuuosuus tulee olemaan edelleen pääsääntöisesti 40 % ja vammajärjestöille 30 %.

Nyt viime viikolla kehitysyhteistyöosaston järjestämässä seminaarissa on kansalais- ja lähetysjärjestöille todettu, että kovan rahan osuuden tästä omavastuuosuudesta tulee olla huomattava. On vaadittu noin puolta omavastuuosuudesta rahana. Vaikka tätä ei ole mustaa valkoiselle kirjattu mihinkään paperiin joustavuuden säilyttämiseksi ja määrättyjen poikkeusten mahdollistamiseksi, niin on sanottava, että tämä tavoite on selvästi kireämpi aikaisempaan tulkintaan nähden ja tulee vaikeuttamaan monen kansalaisjärjestön työtä. Sen vuoksi toivoisin, että herra ulkoministeri vielä tutkisi, onko tällaiseen linjan tiukentamiseen aihetta. Aina-kin niissä kansalaisjärjestöissä, joiden toimintaa tunnen, tiedän, että tämä on ongelma. Sen vuoksi toivon, että tällaista linjan kiristystä ei toteutettaisi.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Sorsa puheenvuorossaan mainitsi kaksi seikkaa, jotka erityisen myönteisinä panin merkille. Toinen oli väestö-

poliittiset ohjelmat, toinen ympäristövaikutusten kokonaisvaltainen tarkastelu. Tällä hetkellä tai tähän saakka on kehitysapumme ollut selkeää, että siitä on kuitenkin puuttunut pitkän aikavälin tai edes keskipitkän aikavälin tarkastelu. Pitäisi tutkia, mihin kehitysmaissa johtavat väestöräjähdys, aavikoituminen, ilmaston muutokset ja kaikki nämä muut suuret kerta-luokan muutokset ja niiden yhteisvaikutus pitkällä tai esimerkiksi keskipitkällä 30 vuoden aikavälillä. Tällainen selvitys olisi mahdollista tehdä vaikkapa pohjoismaisena yhteistyönä jollekin esimerkkialueelle, ja selvityksen lopputuloksena saattaisi olla muillekin teollisuusmaille esimerkillinen lähestymistapa skenaarioineen. Tulisi selvittää, onko edes teoreettisesti mahdollista, että nykyisellä kehitysavun tasolla jokin alue ns. kolmannessa maailmassa saavuttaisi omavaraisuuden ja tasapainoisen tilan asteen nähtävissä olevalla aikavälillä. Pitäisi tehdä analyysi aikataulusta ja siitä, riittävätkö ylipäänsä resurssimme tuontyyppisen lopputuloksen saavuttamiseen.

Ed. Rehn: Fru talman! Regeringens berättelse om utvecklingssamarbetet har i huvuddrag lyckats fånga de väsentligaste problemställningarna i förverkligandet av vårt bistånd till u-länderna. Vissa frågor undviks dock, medvetet eller omedvetet, bland dem aspekten på mänskliga rättigheter i mottagarländerna och industri-ländernas protektionism gentemot u-ländernas billigvaror, varvid vi själva inte heller har rent samvete. En formulering i berättelsen har jag skarpt reagerat emot och det är konstaterandet i fråga om de fattiga ländernas skuldbörda och anpassningsprogrammen att de nordiska länderna betonat vikten av att dessa utformas så att de fattigaste befolkningsgrupperna inte drabbas oskäligt. Detta innebär i sig ett godkännande av att de här nog kan drabbas, bara det inte är oskäligt. Finlands biståndspolitik borde ha som huvudprincip att biståndet främst skall komma de fattigaste befolkningsgrupperna till godo, denna princip får vi inte ge avkall på i något sammanhang!

Arvoisa puhemies! Hallituksen kehitysyhteistyökertomus on pystynyt pääosin kartoittamaan kehitysyhteistyöhöme liittyviä saavutuksia ja ongelmia. Eräitä kysymyksiä on kuitenkin vältetty, tahattomasti tai tahallisesti. Esimerkkeinä näistä voidaan mainita ihmisoikeuskysymykset kohdemaissamme sekä myös teol-

listuneiden maiden harjoittama protektionismi kehitysmaiden halpatuotantoa kohtaan. Tässä ei Suomellakaan ole suinkaan puhdasta omaatuntoa.

Eräs kertomukseen liittyvä ilmaisu herätti minussa voimakkaan reaktion, nimittäin toteamus siitä, että Pohjoismaat korostavat velkaongelmien ratkaisussa sopeutusohjelmien rakentamista siten, ettei köyhimmille väestöosille synnyisi kohtuutonta rasitusta. Toteamus siis tavaltaan hyväksyy rasituksen, kunhan se ei ole kohtuuton. En voi nähdä, että tämä on sopusoinnussa kehitysyhteistyöpolitiikkamme kanssa, jonka ainakin itse olen ymmärtänyt suuntautuvan juuri heikko-osaisimpien väestöryhmien tilanteen helpottamiseksi.

Taloudellisten kehitysmaasuhteiden neuvottelukunta, Talke, on kertomuskautena luovuttanut ulkoasiainministeri Sorsalle erittäin laajan kannanoton Suomen kehitysyhteistyöstä. Kannanotossa asetetaan seuraavaksi määrälliseksi tavoitteeksi 1 % bruttokansantuotteesta. Samalla neuvottelukunta kiinnitti vakavaa huomiota avun laadullisiin ja sisällöllisiin kysymyksiin. Nykyiset kohdemaat ehdotettiin säilytettävän, mutta samalla korostettiin uudelleenarvioinnin tärkeyttä, mikäli yhteistyön edellytykset ratkaisevasti muuttuvat kohdemaassa.

Edellytyksiin sisältyy myös ajatus ihmisoikeuksista. Tuskin on mikään salaisuus, että erityisesti apumie Vietnamille oli vilkkaankin ajatusten vaihdon kohteena. Pitkäjänteinen kehitysapu edellyttää, että projektimme saatetaan loppuun. Tällä hetkellä pääkohteena on Hainon vesisuunnitelma, joka on edennyt erittäin hyvin. Kuitenkin on tärkeää, että juuri Vietnamin suhteen pystymme uudelleenharkintaan, mikäli Vietnam ei pysy lupauksessaan vetäytyä Kamputseasta vuoteen 1990 mennessä. Tästä olisi aiheellista myös informoida vastapuolta. Yleensä tietenkin voidaan sanoa, että ihmisoikeuksien kunnioittaminen on erittäin suhteellinen käsite lähes jokaisessa kehitysmaassa. Pohjoismaisella mittakaavalla tarkistettuna tämä on juuri osa kehitystä. Se ei siis missään tapauksessa voi olla ehtona avullemme, mutta tämä ei myöskään saa sulkea pois keskustelua ihmisoikeuksista kohdemaitemme kanssa eikä myöskään sitä, että vapaan lehdistön tukeminen avustuskohhteissamme on tärkeää. Kannanotossa Talke myös korosti osallistumistamme alueilla, joissa oma osaamisemme mahdollisimman hyvin vastaa kohdemaan tarpeita. Aikaisemmasta poiketen korostettiin sosiaali- ja

maataloussektoreiden yhdenvertaista merkitystä muuhun taloudelliseen kehitykseen verrattuna. Jokaiseen näille sektoreista olisi panostettava yhtä paljon määrällisesti, asia, joka nyt on myös toteutumassa budjettiehdotuksessa ensi vuodelle.

Olen näinkin seikkaperäisesti kerrannut Talken kannanottoa, koska katson, että Talke on ainoa parlamentaarinen elin, joka seikkaperäisesti pystyy seuraamaan kehitysyhteistyötämme sekä myös parlamentaarisena neuvottelukuntana voi hyvin toimiessaan määrätä kehitysyhteistyöpolitiikkamme suuntaviivat. Tämä kuitenkin edellyttää tarvittavia henkilöstöresursseja. Oma sihteeri on tähän perusedellytys. Tähän voi myös eduskunta vaikuttaa vielä budjetin käsitteilyn yhteydessä. Valtioneuvosto on piakkoin nimeämässä uuden neuvottelukunnan jäsenet. Olisi toivottavaa, että uusi Talke ryhtyy järjestelmälliseen yhteistyöhön myös eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan kanssa.

Också om jag varit med om att utforma Talkes ställningstagande som poängterar sektortänkandet och den sektorvisa fördelningen, visar i alla fall erfarenheter från det praktiska förverkligandet att det kanske t.o.m. vore tid att delvis skrota ner sektorbundenheten. Senaste vecka hade jag möjlighet att delta i Finlands programförhandlingar i Mozambique med ingående studier av våra projekt på respektive orter. I praktiken har det visat sig att om våra "hårda" projekt såsom hamn- och vägbyggen skall lyckas, måste det inom dem finnas en nära nog lika stor del "mjukt" bistånd, dvs en ingående utbildning av människorna. Intressant nog framfördes det här som krav just från ingenjörer och tekniker som jobbar inom de hårda projekten. Utbildning av arbetarna på byggsplatsen, t.ex. i en tom container, har gett enormt goda resultat. Vuxenutbildning överhuvudtaget är någonting vi bör satsa på, det ger människorna en avsevärt bättre grund att bygga framtiden för sig och sin familj på.

I samband med de här projekten i Mozambique likaväl som i andra länder kunde man också erfara hur viktigt det är att våra projekt utgör en helhet, att de är integrerade, och att många olika komponenter finns med. För att den av oss byggda hamnen i Nacala — för att ännu hålla mig till Mozambique — skall kunna fungera, måste också de sociala bristerna hjälpas upp på orten. Sådana är vatten, sanitet, hälsovård, speciell omsorg om de otaliga flyktingarna från

den banditattackerade landsbygden, och inte minst beaktande av miljöaspekten. Erosionsproblemet är akut för både människor som bor på de erosionshotade sluttningarna, men också för den nybyggda hamnen och anslutna vägar och järnvägar. Det här visar hur viktigt det är att i all biståndsverksamhet inlemma miljövärden, för att åstadkomma den bestående utveckling som också Brundtland-kommissionens rapport så starkt betonar. I varje projekt t.ex. i Afrika borde vi i dag ha en skogsplanteringskomponent, som väl kan skötas av andra organisationer, av medborgarorganisationerna, av Unicef, de som har fältorganisation och kapacitet. Det är det här jag avser med att det sektorvisa tänkandet gärna fördunklas, och kan frångås. Uppbyggande av infrastruktur bör ha en klar utbildningskomponent, som nästa steg eller gärna parallellt bör människoomsorgen komma in, med basservice, vaccinering av barn, familjeplanering, utbildning av kvinnor, och givetvis i allt det här också beaktandet av miljöaspekterna.

Det här betyder att i en integrerad biståndsin-sats ingår många olika sektorer, vars gränser ibland är svåra att dra upp, och inte nödvändigtvis behöver göras så skarpa. Likaväl behöver vi inte nödvändigtvis stirra oss blinda på förhållandet 40 %—60 % i multi- och bilateralt bistånd, också här är det helt möjligt att komplettera det bilaterala biståndet med multilaterala insatser. Det viktiga bör vara att slutresultatet blir det bästa möjliga för mottagarlandets mest utsatta befolkningsgrupper.

Arvoisa puhemies! Hallituksen kertomuksessa on oma alalukunsa otsikolla "Naiset kehityksessä". On erittäin hyvä, että virallisesti ollaan myöntämässä naisten ratkaiseva merkitys saavuttaaksemme pysyvän kehityksen alikehittyneissä maissa. Luvussa käsitellään ongelmia kuitenkin melko yleisluonteisesti ja kaikkein tärkeintä ongelmaa, pääoman saantia, ei laisinkaan. Naisten kylätoimikunnilla, yksittäisillä naisilla ja naisryhmillä on erittäin suuret valmiudet yksityisyyrittämiseen, jota kehittämällä myös kylien olosuhteita voitaisiin ratkaisevasti parantaa. Pääoman saanti yrittämisen alkuunsaamiseksi on kuitenkin lähes mahdotonta näille naisille, vaikka kyseessä voi olla pääoma suuruusluokkaa 50—150 dollaria. On todella toivottavaa, että tätäkin puolta vakavasti yritettäisiin edesauttaa meidänkin taholtamme. Rahastoja on paljon. Yksi rahasto lisää

tätä tarkoitusta varten tuskin pilaa kokonaisuuden.

Olen tässä puheessani kosketellut koulutusta melko paljon, koska tässä lieenee ratkaiseva tie todelliseen kehitykseen. Luotettavat tilastot osoittavat, että esim. lasten kuolleisuusluvut ovat suoraan verrannollisia äidin kouluvuosiin. Mitä enemmän koulutusta, sitä alempi lapsikuolleisuus. Alhaisempi lapsikuolleisuus on myös luotettavin tiedoin osoitettu johtavan alhaisempiin syntyvyyslukuihin, joskin tämä on hidasta ja vaatii voimakkaita perhesuunnittelua edistäviä ohjelmia sen lisäksi.

Koulutus ei kuitenkaan merkitse ainoastaan peruskoulutusta. Sen ohella on tärkeätä kouluttaa kehitysmaiden nuoria vaativiin tehtäviin omassa maassaan. Kehitysmaiden kouluihin osoittamamme tuen ohella on meidän sallittava yhä paremmat mahdollisuudet kehitysmaiden nuorille päästä opiskelemaan Suomessa korkeakouluissamme, yliopistoissamme, mutta se taas puolestaan vaatii täydellistä suunnanmuutosta omassa ulkomaalaistoimistossamme. Kielteinen suhtautuminen on siellä karsittava. Aivan liian monta varmistetun opintopaikan saanutta ulkomaalaista opiskelijanuorta on täältä käännetyty pois. Tämä on erittäin typerää kehitysyhteistyöpolitiikkaa.

Arvoisa puhemies! Mainitsin puheeni alussa teollisuusmaiden harjoittaman yhä kasvavan protektionismin haitallisen vaikutuksen kehitysmaiden taloudelle. Mielihyvällä voidaan todeta, että myös ministeri Liikanen puheenvuorossamme kiinnitti asiaan huomiota puhuesaan Maailmanpankin kokouksessa viime syyskuussa. Tässä löytyykin todellinen haaste sekä talouselämällemme että meille poliittisille päätöksentekijöille, miten valmiita olemme vaarantamaan omia saavutuksiamme, tuotantoamme vastataksemme kehitysmaiden oikeutettuihin vaatimuksiin saada myydä tuotteitaan ilman rajoituksia meille. Siinä saattaa olla aihetta pohdiskeluun.

Ed. Myller (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rehn puuttui tärkeään asiaan puheenvuorossaan, nimittäin naisten asemaan niissä maissa, joihin kehityspua annetaan. Nimenomaan se, kuinka naisiin ja lapsiin tuo kehitysapu kohdistuu, tulee olla se mittari, millä arvioidaan se, miten hyvää tai huonoa kehitysapu on sisällöltään ollut. Edistystä tässä on aikaisempiin vuosiin tapahtunut. Muun muassa on laadittu ohjelma naisten huomioon ottami-

sesta kehitysyhteistyössä sekä pohjoismainen selvitys siitä, miten kehitysyhteistyö tältä osin on kohdistunut. Tämän lisäksi kaivattaisiin vielä erittäin paljon paneutumista tähän asiaan. Yksi vastaus voisi olla se, että joko Talken yhteyteen tai ulkoministeriön yhteyteen perustettaisiin pysyvä elin, jonka tehtävänä olisi jokainen kehitysyhteistyökohde kerrallaan selvittää, mitkä sen vaikutukset ovat kehitysyhteistyökohdemaan nautiin ja lapsiin. Tällä tavalla voitaisiin selvittää se, millä tavalla kehitysyhteistyö vaikuttaa nimenomaan ruohonjuuritasolle, sinne jossa tuon kehitysyhteistyön hyvien puolien tulisi tulla esille.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rehn erinomaisen hyvän puheenvuoronsa alkupuolella kertoi reagoineensa varsin voimakkaasti siihen, kuinka velkarasitus voi olla suhteellista kaikkein köyhimpien kansojen kannalta. Yhdyn siihen näkemykseen, että inhimillisesti katsoen näillä kansoilla ei ole mahdollista maksaa noita velkojaan itse pois. Inhimillistä aspektia mielestäni lisäksi erinomaisen tarkoin tukee se, että myöskaan hyödynnettävissä olevien luonnonvarojen osalta ei ole odotettavissa mitään sellaista, että tähän pystyttäisiin ilman, että riistetään kaikki tulevaisuuden mahdollisuudet samalla pois. Siis länsimaitten riisto erällä tavalla legalisoidaan tällä menettelyllä, jos vaaditaan näitä vähiten kehittyneitä maita maksamaan velkansa länsimaille ja pankkeille. Toisin sanoen sekä inhimillisesti että luonnontaloudellisesti ainoa oikea lähtökohta on, että me varakkaat maksamme nuo velat, toteamme ne kuitatuiksi ja lähdemme sillä tavalla nollatasolta liikkeelle.

Ed. Donner: Fru talman, rouva puhemies! Ministeri Sorsa käsitteli monta mielenkiintoista teemaa puhuessaan kehitysyhteistyökertomuksesta. Vaikka se nyt käsittelee vuotta 1987, niin minun mielestäni hän olisi voinut kommentoida kahta asiaa, jotka joitakuista meistä kiinnostavat.

Toinen niistä on se, että täällä on sosialidemokraattien puolesta ainakin ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Aaltonen koskettellut asiaa liittyen kehitysyhteistyöministerin viran perustamiseen ulkoasiainministeriön alaisuuteen. Tämä on sikäli tärkeä asia, koska monissa kehitysmaissa käydessään huomaa, että jos suomalainen osapuoli haluaa neuvotella täysivaltaisella tasolla, niin varmaankaan ulkoministeri

Sorsa, joka vastaa tästä, ei ehdi kaikissa näissä maissa käydä, ja se johtaa byrokratiassa alemmalle tasolle ja meidän neuvottelumahdollisuuksiemme ovat heikommat näissä maissa, koska kuten tunnettua — minä en halua tästä nyt yksityiskohdittain puhua — monessa kehitysmaassa on vallalla hyvin voimakas byrokratia, ja riippuen sitten siitä, kuka meidän puolestamme neuvottelee, niin tämä voi johtaa, mitä minä olen omasta kokemuksestani nähnyt, ei-toivotuihin tuloksiin.

Sitten on toinenkin asia, joka kylläkin liittyy vuoteen 1988 ja josta ulkoministeri ei puhunut sanaakaan. Tämä voi taas johtua siitä, että joillakuilla henkilöillä jossain valtionhallinnossa on huono omatunto. Tämä koskee kehitysyhteistyötä tosin tältä vuodelta, mutta minusta tämä keskustelu antaa syyn puhua tästäkin asiasta, nimittäin siitä että valtiovarainministeriö suuressa viisaudessaan liitti tämän vuoden kehitysyhteistyövaroihin 70 milj. mk, jotka miljoonat se katsoi menettäneensä sen takia, että kansalaiset ovat saaneet vähentää tuloistaan lahjoituksia humanitaarisille organisaatioille. Sen jälkeen Suomi on kääntynyt, kuten ehkä tiedätte, OECD:n puoleen, eikä OECD ole hyväksynyt tätä kehitysavuksi. Näin ollen olisin ainakin jossakin vaiheessa tänä syksynä jonkin lisäbudjetin yhteydessä tai muuten halunnut saada maininnan siitä, että Suomi täyttää tehtävänsä ja näin ollen myös täyttää tämän 70 milj. markan aukon vuoden 1988 kehitysmäärärahoissa. Nämä kaksi kysymystä ovat minusta ajankohtaisia myös tämän kertomuksen yhteydessä, vaikka se näennäisesti käsittelee edellistä vuotta.

Mutta kajoaisin muutamaa muuhun asiaan, jotka minusta ovat kiinnostavia suhteessa julkiseen keskusteluun, jota käydään tässä maassa liittyen kehitysyhteistyöhön. Nythän on niin, että meillä yleensä korostetaan, että me emme puutu vieraiden maiden asioihin, emme hyvässä emmekä huonossakaan. Sehän merkitsee sitä, että esimerkiksi tässä kehitysyhteistyökertomuksessa ei ole oikeastaan mainintaa vieraiden maiden poliittisista tai yhteiskunnallisista oloista sen koommin. Sen sijaan kyllä puhutaan taloudesta hyvin paljon, mainitaan, että joissakin maissa on 300 tai 700 %:n inflaatio, ja myös mainitaan joitakin negatiivisia talouskehityksen piirteitä. Me emme siis kommentoi vieraiden maiden sisäisiä poliittisia oloja, ja minusta nämä kyllä ovat hyvin keskeisiä tässä keskustelussa.

Viittaan vain siihen, että kun kesällä hallitus suuressa viisaudessaan päätti julistaa salaiseksi

ns. La Escondida -päättöksensä, niin siitä syntyi luultavasti juuri siitä syystä, että se julistettiin salaiseksi, hyvin huomattava poliittinen keskustelu, joka koski Suomen virallista moraalialia.

Viitataan myös toiseen lakiin, joka koski Etelä-Afrikkaa. Kun lopulta oli saatu Etelä-Afrikan kanssa käytävä kauppa tyrehtymään, niin säädettiin hyvällä omallatunnolla laki, jossa kiellettiin tämä kauppa, sen jälkeen kun tämän kaupan volyymi oli pudonnut noin 10 milj. markkaan vuodessa. Tässä on kysymys moraalista keskustelusta, ja minusta kyllä kehitysyhteistyön yhteydessä voidaan myös puhua tästä jonkin verran, mikäli haluamme ottaa johonkin kantaa.

Ulkoministeri viittasi epäedulliseen talouskehitykseen monessa maassa ja niihin ongelmiin, joita me kohtaamme näissä maissa. Kommentoin lyhyesti muutamaa meidän kohdemaattamme kehitysyhteistyössä siitä syystä, että ulkoasiainvaliokunnan valtuuskunta kävi mm. Somaliassa ja Etiopiassa äskettäin ja joutui näkemään ainakin joitakin näistä ongelmista. Tosin emme päässeet kaikkialle, koska eräs kehitysyhteistyössä toimiva henkilö, kun kysimme, pääsemmekö Pohjois-Etiopiaan, väitti että me siinä tapauksessa olisimme olleet nälkäsafarilla, ja hän kielsi meiltä pääsyn sinne, mutta saimme kuitenkin jonkinmoisen kuvan Etiopian oloista — kehitysyhteistyöosastosta huolimatta.

Jouduimme toteamaan, että Pohjois-Etiopiassa, kuten kaikki tietävät, on sisällissotatilanne, jossa tapetaan raa'asti kymmeniä- tai satojatuhansia ihmisiä. Ogadenissa on sisällissotaa muistuttava nälkä- ja sotatilanne, samoin Etiopian ja Sudanin rajaseuduilla. Kaikki nämä asiat eivät tietystikään olleet tämän "ihanan" ja "meille ystävällisemmän" Heila Mengistun hallituksen syytä, mutta luultavaa on, että tällä on joitakin syitä. Voidaan tietysti esittää tällainen moraalinen kysymys: Vaikka me autammekin sähköistamisprojekteissa ja annamme humanitaarista apua, autamme mahdollisesti rahoittamaan Etiopian armeijan jatkotoimia Eritrean sodassa.

Sama tietysti pätee myös naapurimaahan Somaliaan, josta pohjoisosasta useita satojatuhansia henkilöitä on paennut, tällä kertaa Etiopiaan. Pohjois-Somaliassa vallitsee myös sisällissotaa muistuttava tilanne. Todettakoon, että Somalian, joka kuuluu maailman köyhimpiin maihin ja jota me avustamme huomattavasti, bruttokansantuotteesta kansainvälinen kehitys-

apu on lähes 30 %. Jos me vertaamme "köyhään" Suomeen, niin meidän pitäisi tässä vastaavassa tilanteessa saada kehitysapua ulkomailta 6 000 dollaria per kapita ja vuosi. Somalia nyt on niin köyhä maa, että se ei monta dollaria tee.

Totean vain, että voidaan myös jopa kysyä, autammeko Somaliata varustamaan joukkoja Pohjois-Somalian heimoja vastaan. Tämä on minusta hyvin tärkeä kysymys senkin takia, että taloudellinen kehitys näissä maissa ei ole ollut kovin suotuista. Silloin voimme kysyä itseltämme, pysyikö tämä sotilaallinen varustautuminen jollakin tavalla vakiona kaikissa olosuhteissa eikä taloudellista kehitystä ole näissä maissa ja kehitysapu jollakin tavalla hieman peittää näitä muita vajauksia.

Viime vuonna, kun keskustelimme tästä samasta asiasta, ed. Rehn puhui Vietnamin tilanteesta jonkin verran. Ruotsin hallituksen on päättänyt ainakin lehtitietojen perusteella, että vuoden 1990 jälkeen se lopettaa kehitysapunsa Vietnamille. Tämä kai johtuu siitä samasta kannasta, joka meillä periaatteellisesti ilmeisesti on ollut, että me vaatisimme sitä, että Vietnam vetäytyy Kamputseasta. Muistettakoon kuitenkin, että Vietnam on myös valloittanut käytännössä Laos-nimisen valtion, joka usein unohtetaan näissä yhteyksissä. Minä en tässä kertomuksessani tämänkään asian suhteen näe minkäänlaista kommenttia, vaan puhutaan uusista Vietnamin projekteista, joita tässä ajetaan.

Minä voisin jatkaa tätä listaa hyvin pitkään, mutta aika ei siihen varmaankaan riitä. Voisin myös puhua jonkin verran Nicaraguan tilanteesta ja ehkä tällä sanoa sen, että riippumatta siitä, hallitseeko diktatorinen ääriivasemmisto vai joissakin maissa mahdollisesti diktatorinen äärioikeisto, niin kansalais- ja ihmisoikeuksia sorretaan hyvin monessa kehitysapumme kohdemaassa. Siitäkin voitaisiin moraalisesti katsoen puhua samaan aikaan, kun puhutaan esimerkiksi La Escondida -päättöksestä, josta syntyi niin suuri julkinen keskustelu.

Sitten tässä on todettu — ulkoministeri sen myös ilmaisi — että meidän apumme pakolaisjärjestöille tulee lisääntymään pohjoismaiselle tasolle. Samalla kertomuksessa viitataan siihen, että kehitystyöntekijöitä on liian vähän. Mutta jos me lisäisimme apuamme nopeammin, voisimme myös selvittää vähemmällä työvoimalla, koska tähän on eräänlaista shekkiapua; se ei vaadi henkilökuntaa.

Useat edustajat ovat monessa yhteydessä pe-

räänkuuluttaneet huomattavan suurta lisäystä palestiinalaispakolaisten hyväksi, mikä on tietysti, muistaen kansannousun Palestiinassa, vieläkin tärkeämpää tänään, jos ajatellaan sitä sortoa, jota Israel siellä harrastaa. Viikonvaihteessa on muuten Israelissa vaalit, joten tämäkin kysymys on minusta hieman huijattu sivulauseen muotoon ja hyvin lyhyesti vain sanotaan, että "tullaan nostamaan". Sen lisäksi, jos me nostamme sen pohjoismaiselle tasolle, niin sitä pitäisi nostaa noin kaksin—kolminkertaiseksi.

Tässä muutamia kommentteja. Voisin lisätä myös sen, viitaten ulkoministerin mainintaan kulttuurista, että monessa kehitysmaassa, jossa minä olen käynyt, olen huomannut, että on suurta kiinnostusta juuri kulttuuriasioihin, jotka voivat vaikuttaa maan henkiseen kehitykseen. Vastavuoroisesti voidaan myös sanoa, että minusta informaatiotoiminta Suomessa, kotimaassa, näistä maista ei millään tavalla ole riittävää. Suhteellisen pienin investoinnein voidaan saavuttaa hyvin huomattavia tuloksia sekä Suomessa että kulttuuriyhteistyön alueella. Nämä vaativat hyvin pieniä rahamääriä.

Lopuksi, rouva puhemies, en voi olla kajoamatta erääseen ongelmaan, joka on vaivannut suomalaisia suurlähetystöjä ja kehitys yhteistyötyöntekijöitä eri kehitysmaissa, nimittäin siihen ongelmaan, että heillä ei ole käytettävissään kysymättä Helsingistä pienintäkään rahamäärää tukeakseen välttämättömiä pieniä projekteja. Ilmeisesti meidän tsaarinaikainen revisiobyrokratiamme estää sen ja estää myös meidän osallistumisemme tärkeisiin pieniin projekteihin, jotka voivat vaikuttaa kansalaismielipiteeseen näissä kehitysmaissa.

Muuten tietysti, rouva puhemies, totean tyydytyksellä, kuten me kaikki voimme todeta, että kehitysapumme summa on nousemassa ja noussut siedettävälle tasolle.

Ed. Alho: Arvoisa puhemies! Minua kiuisaa se, että kehitys yhteistyömäärärahojen käytössä, jotka sinänsä ovat nousseet, niin kuin on ollut hallituksen ja eduskunnankin tahdon mukaista, edelleen eduskunnan asema on hyvin ohut, ottaen huomioon kuitenkin, että kehitys yhteistyöhön käytetään 2,5 mrd. mk rahaa, ja se on myös vaihtotaseen ja sen vajauksen kannalta hyvin suuri rahamäärä. Kysymys on nimenomaan siitä, että eduskunta kykenee keskustelemaan kehitys yhteistyöstä, sen painopisteistä ja linjoista pelkästään juuri tämän kehi-

tys yhteistyökertomuksen ympäriltä ja sitten satunnaisesti budjetin ympäriltä.

Tässä yhteydessä tyydyn toistamaan sen, minkä sanoin vuosi sitten, että mielestäni olisi välttämätöntä miettiä niitä tapoja, joilla eduskunnan omaan kansainväliseen toimintaan liittyviä asioita voitaisiin parantaa, miten ylipäänsä myös koko kehitys yhteistyökertomuksen käsittely ja kehitys yhteistyöstä tiedottaminen ja siihen osallistuminen asianomaisessa erityisvaliokunnassa olisi mahdollista. Niitä pitäisi miettiä.

Nyt esimerkiksi on hyvin monia sellaisia parlamentaarisia järjestöjä, joihinkaan suomalaisetkin kansanedustajat osallistuvat, mutta joista kuitenkin hyvin huonosti tietoa täällä talossa kulkee ja joiden työhön hyvin satunnaisesti voidaan ottaa osaa. Se on mielestäni pulmallista, jos ajatellaan joitakin sellaisia järjestöjä kuin esimerkiksi Parlamentarian Global Action, joka ennen kaikkea keskittyy kehitys maiden velkakysymyksiin ja moniin muihin globaalisesti merkittäviin asioihin, kuten esimerkiksi väestökehitykseen. Meillä ei ole mitään tapaa, jolla näistä kysymyksistä täällä eduskunnassa keskusteltaisiin. Meillä ei ole myöskään minkään näköistä johdonmukaista linjaa siitä, miten tällaisia järjestöjä ja niiden informaatio-, tutkimus- ym. työpanosta voitaisiin käyttää hyväksi täällä eduskunnassa.

Vastaavanlainen ongelma on myös esimerkiksi sellaisen järjestön kohdalla kuin World Women Parliamentarians For Peace, joka on myös hyvin monet naisparlamentaarikot ympäri maailmaa kokoava järjestö. Senkään osalta ei ole olemassa mitään tapaa, jolla koottaisiin yhteen ne pyrkimykset, joita Suomi haluaa edistää tämän tapaisissa parlamentaarisisissa järjestöissä.

Tästä kaikesta seuraa yhtäältä haasteita eduskunnan työtapojen kehittämiseksi, kansainvälisen yksikön toimintakyvyn ja palvelun edistämiseksi, ehkä uudenlaisten järjestöllisten instituutiomuotojen kehittämiseksi, mutta toisaalta myös selvästi haasteita sille, miten kehitys yhteistyö voisi tulla osaksi myös erityisvaliokuntien työtä. Vuosi sitten mainitsin, että kun nyt esimerkiksi suomalaisesta kehitys yhteistyöstä valtaosa suuntautuu maa- ja metsätalouden projekteihin, toisaalta terveydenhuoltoon, olisi hyvin antoisaa varmaankin myös näiden erityisvaliokuntien jäsenten olla perillä siitä, miten kehitys yhteistyöprojekteja todella toteutetaan näillä aloilla, ja myös tätä kautta lisätä sy-

vyyttä sille, että täällä kehitysyhteistyötietämys olisi muutakin kuin vain sitä, että keskusteltaiisiin kehitysyhteistyön tasosta.

Nimittäin kaikissa keskusteluissa on moneen kertaan alleviivattu sitä, että laatu olisi merkittävä. Uskon, että eduskunnankin keskustelujen ja työskentelytavan laadun parantaminen olisi sitä samaa laadullisuuteen pyrkimisen suuntaista, jota yleisesti on esitetty.

Itse kertomus on tällä kertaa paljon informatiivisempi kuin aikaisemmin, ja siitä tietysti monet kiitokset. Täältä löytyy taulukoita, täältä löytyy myös maakatsauksia, joita ei ollut aikaisemmin, ja on myös lisätty hyvin lihavoitettua lukua kehitysmaiden velasta. Tässä suhteessa tämä kehitysyhteistyökertomus todella antaa hyvän kuvan siitä, mitä Suomen kehitysyhteistyössä tapahtuu ja minkälaisia ongelmia sieltä esille nousee.

Itse haluaisin puuttua kahteen asiaan. Ensimmäkin SADCC-yhteistyöhön vielä kerran ja sitten toiseksi Nicaraguahan.

SADCC-yhteistyöstä ihan lyhyesti sen verran, että Suomessahan ovat nyt hyvin sikäli asiat järjestyneet, että SADCC-koordinaattori toimii kehitysyhteistyöosastolla, jolloin voidaan suurin piirtein nähdä se, mitä eri aloilla tapahtuu. Nyt kuitenkin SADCC:in ja Pohjoismaitten välisessä yhteistyössä on selvästi tulossa lisähaasteita SADCC-maiden tukemiseksi. Samaan aikaan Euroopan yhteisön piirissä on lisääntyntä aktiviteettia niin, että tuntuu siltä, että Suomi, joka sinänsä on ollut hyvin aktiivinen ja aloitteellinen, kuten myös muut Pohjoismaat, on jäämässä vähän jälkeen. Tässä suhteessa varmaankin olisi mietittävä tapoja, joilla Suomi ja Pohjoismaat yhdessä voisivat ottaa entistä laajakantoisemista ja monimuotoisemista kokonaisprojekteista vastuuta.

Ainakin yksi asia, joka itseäni askarruttaa on se, mikä mahtaa olla Suomen suhtautuminen erääseen SADCC-maiden yhteiseen projektiin, joka on alueellisen ruokavaraston perustaminen ja rahoittaminen. Sillähän olisi merkitystä ennen kaikkea näiden alueiden maatalouden erilaisten satojen tasaamisessa ja koko alueen ruokahuollonkin kannalta. Kaikki tämän tapaiset isot hankkeet ovat hyvin pulmallisia toteuttaa näissä maissa, mikäli joudutaan hakemaan osarahoitusta hyvin monelta suunnalta. Sen vuoksi todella toivoisin, että SADCC:in ja Pohjoismaiden välisissä suhteissa entistä enemmän voitaisiin todella ottaa isoja, kokonaisvaltaisia projekteja vastuulle.

Sinänsähän SADCC:inkin ongelmat ovat hyvin riippuvaiset siitä, mikä on eteläisen Afrikan tilanne, ja eteläisessä Afrikassa edelleen apartheid-politiikka on vallalla. Myönteisiä edistysaskelia toki on ollut se, että Angolan rauhanneuvotteluissa on voitu edetä, ja myös Namibian kysymyksessä näyttää selvästi tapahtuneen käänne siihen suuntaan, että ratkaisu voidaan aikaansaada.

Kuitenkin, kun Etelä-Afrikka huomenna pitää kunnallisvaaleja, tästä sinänsä myönteisestä alueen destabilisaatiopyrkimysten vähentämisestä huolimatta on muistettava se, että apartheid-politiikka on ja pysyy alueen ongelmien varsinaisena syynä. Sen vuoksi mielestäni on paikallaan, että myös Suomessa hyvin voimakkaasti tuodaan esille se, että vaikka Etelä-Afrikassa sinänsä kunnallisvaalit pidetäänkin, ne eivät ole kuitenkaan sellaiset vaalit, jotka osoittaisivat, että Etelä-Afrikka olisi missään määrin irtautunut apartheid-politiikastaan ja ihmisen alistamisesta.

Väli-Amerikan rauhansuunnitelma on edennyt vähän vitkaan. Itse asiassa vuosi sitten näytti siltä, että toiveet olisivat olleet vähän korkeammallakin. Väli-Amerikan rauhansuunnitelman keskeiset kohdat siitä, että alueen mikkään maat eivät salli käytettävän omaa aluettaan toista aluetta vastaan, eivät ole toteutuneet. Honduras on itse asiassa myöntänyt sen, että contrien eli siis Nicaraguan vastavallankumouksellisten asemia on edelleen Hondurasissa, mikä on selvästi rauhansopimuksen vastaista. Vastikään on myös paljastunut, että Costa Ricassa on sairaala nimenomaan contria varten, mikä myös hipoo rauhansuunnitelman ja -sopimuksen sisältöä. Se on sen vastainen. Tästä huolimatta kuitenkin Väli-Amerikan rauhansuunnitelma on hyvin merkittävä asia, ja sen vuoksi täytyy tervehtiä hyvin suurella ilolla sitä, että kehitysyhteistyöosasto tulee avaamaan toimiston Väli-Amerikkaa varten Costa Ricassa. Niin kuin olen ymmärtänyt, kyseinen henkilö tulee myös seuraamaan Väli-Amerikan rauhansuunnitelman toteutumista. Toivoisin myös, että ihmisoikeuskysymykset olisivat hyvin voimakkaasti esillä, koska alueen ihmisoikeustilanne on Amnesty Internationalin raporttien mukaan hyvin huono.

Nyt Nicaraguan taloudellisessa tilanteessa on tapahtunut myös hyvin ikävä asia sen vuoksi, että viimeinen pyörremyrsky on aiheuttanut mittaamattomia tuhoja. Sen vuoksi toivoisin, että katastrofiapua myös Suomesta annettaisiin

pikaisesti Nicaragualle lääkkeiden, huopien, telttojen ym. muodossa, sillä yli 200 000 ihmistä on joutunut kodittomaksi tämän pyörremyrskyn johdosta. Itse asiassa Bluefieldsin kaupunki, joka on itärannikolla, on tuhoutunut täysin.

Sitten ihan lyhyesti joitakin muita kommentteja. Kehitysjoukkotoiminta on käynnistymässä, ja nyt tiedän, että tämän vuoden budjetissa ei ole riittävästi varoja varattu sille, että kaikki se kehitysjoukkotoiminta, joka kehitysyhteistyöpalvelukeskuksen mielessä olisi ollut, voitaisiin toteuttaa. Kuitenkin kehitysjoukkotoiminta on hyvää kansainvälisyyskasvatusta ja merkittävä lisä suomalaisen kehitysyhteistyön keinovalikoimassa. Sen vuoksi toivoisinkin, että kehitysjoukkotoimintaa voitaisiin laajentaa ja myös ratkoa niitä ongelmia, jotka ovat nousseet esille käytännössä, kun kehitysjoukkolaisten ja sitten toisaalta kehitysyhteistyöviranomaisten palkat, työsuhteiden ehdot jne. ovat kovin erilaiset. Niiden ei välttämättä tarvitse olla samantyyppiset, mutta turhat kiistat varmasti voitaisiin ratkoa, mikäli lähentymistä tapahtuisi.

Täällä jo aikaisemmassa keskustelussa lyhyesti viitattiin siihen, että kertomuksessa on oma luvunsa Naiset kehityksessä. Itse haluaisin erityisesti painottaa sitä, että joka päivä jumbojetillinen naisia kuolee raskauden keskeytysten takia tai ylipäänsä sen vuoksi, että synnytyksiä on niin kovin tiheästi, että naisten terveys ei sitä kestä. Sen vuoksi kaikki ne tavat, joilla voidaan tukea syntyvyyden säännöstelyä ja naisten terveydenhuollon parantamista, ovat merkittävä apu kehitysmaiden naisille. Jumbojetin tippumisesta varmasti olisi suuretkin otsikot joka päivä lehdissä, mutta tämän määrän naisia menehtymisestä päivittäin ei ole mitään tietoa tai siitä ei ainakaan kirjoiteta samanlaisilla otsikoilla.

Ulkoministeri Sorsa viittasi siihen, että kun kehitysyhteistyömäärärahat ovat nyt kasvaneet, tulisi kokonaisvaltaisiin projekteihin satsata enemmän ja että tähän liittyisivät myös kauppa- ja kulttuurisuhteet. Mielestäni tämä linja on erinomaisen hyvä ja oikea. Toivoisinkin, että ylipäänsä Suomi olisi aktiivinen solmiessaan kulttuurisopimuksia niiden maiden kanssa, joiden kanssa Suomi tekee kehitysyhteistyötä. Tiedän, että jonkin verran penseyttä ja hallinnollista kankeutta on esiintymässä sen suhteen, miten kulttuurisopimuksia on voitu solmia. Kulttuurisopimuksen tekeminen on se tapa, jolla kulttuurivaihto Suomen ja asianomaisten kehitysmaiden välillä käy hyvin joustavasti ja mukavasti, ja silloin sillä on myös sovitut puitteet.

Ylipäänsä on tärkeää se, että suomalainen kehitysyhteistyö ei todellakaan ole vain rahan jakamista vaan että sillä todella pyritään kehitysvaikutuksiin. Näinhän on moneen kertaan myös eduskunnassa todettu. Sen vuoksi juuri kaupan ja kulttuurisuhteiden kytkeminen koko tähän kokonaisuuteen on täysin välttämätöntä. Jos ajatellaan esimerkiksi Nicaraguan kehitysyhteistyötä, olisi tietenkin tarpeellista, että sinänsä myönteisten lahjamuotoisten apujen ja lainojen rinnalla olisi myös selvää kauppaa Suomen ja Nicaraguan välillä. Ainakin kahvin osalta olisi hyvinkin suurten avausten aika, sillä Nicaraguan kahvilaatu on hyvää. Sitä on myös aikaisemmin, ennen kuin Nicaraguassa nykyinen valta sai vallan, tuotu Suomeen varsin paljon. Nyt kuitenkin kauppa on tyrehtynyt. Se kuitenkin tukisi hyvin voimakkaasti niitä kehityspyrkimyksiä, joita Suomenkin taholta on asetettu Nicaraguan suuntaan, kun Nicaragua kehitysyhteistyökohdemaaksi on valittu. Vastaavanlaista muuta kauppaa varmaankin olisi myös muiden maiden osalta, ja tietenkin tässä suhteessa ovat mielessä erityisesti SADCC-maat, joiden kohdalla kuitenkin päinvastaisista kirjoitetuista toiveista huolimatta kauppa on vähentynyt.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, todella kaipaisin, kun kehitysyhteistyöstä on tullut niin merkittävä valtion varojen käytön kohde, mikä on ollut eduskunnankin tahdon mukaista, että mietittäisiin tapoja, joilla sitä aika ohutta tarttumapintaa, joka eduskunnalla itse kehitysyhteistyöhön on, voitaisiin syventää. Näin ollen toivon todellakin, että sekä puhemiesneuvostossa että kansliatoimikunnassa mietittäisiin eduskunnan oman työtavan kehittämistä. Ehkä voin itsekkin tässä asiassa olla aloitteellinen ja kirjoittaa asiasta paperille, mutta toivon, että myös kehitysyhteistyöviranomaisten piirissä mietittäisiin juuri näitä asioita, joista muun muassa ed. Donner mainitsi kehitysyhteistyöministerin osalta.

Pidän myös tärkeänä, että Suomi nimeäisi erikoissuurlähettiläitä non-governmental organizations -aktiviteetteja varten, kuten Ruotsilla on. Tämän esityksen muistaakseni sanoin jo vuosi sittenkin. Myös aseistariisuntakysymyksissä ja muutenkin olisi hyvä, että Suomella olisi enemmän ihmisiä, joilla on valtuuksia liikkua maailmalla, olla yhteyksissä erilaisiin tahoihin, ja että tässä suhteessa joustavuus- ja nopeusreagointi olisi suomalaisen kehitysyhteistyön eräitä tunnusmerkkejä.

Ed. Laine: Rouva puhemies! Ed. Alho kiinnitti puheenvuorossaan äsken huomiota siihen, miten voitaisiin erikoisvaliokuntien asemaa kehitysavusta keskusteltaessa ja päätettäessä kohentaa. Voimatta nyt tietenkään mitään valmiita vastauksia hänen esille nostaansa asiaan esittää mainitsen nyt kuitenkin omana mielipiteenäni pari mahdollisuutta. Ensinnäkin erikoisvaliokunnille — tässä tapauksessa hänen mainitsemansa talousvaliokunta ja maa- ja metsätalousvaliokunta, niin kuin ymmärsin hänen ilmeisesti tarkoittavan — olisi annettava mahdollisuus kuulla esimerkiksi ulkoministeriön kehitysosaston selvityksiä, selostuksia. Ehkä valiokunnat voivat lausua mielipiteitään näissä asioissa siltä osin kuin ne kuuluvat mainittujen valiokuntien toimialaan. Ehkä tätä parempi mahdollisuus voisi olla se, että eduskunnan ulkoasiainvaliokunta oikeutettaisiin pyytämään lausunto esimerkiksi kehitysyhteistyökertomusta valiokunnassa käsiteltäessä siltä osin kuin asia liittyy ed. Alhon tarkoittamien valiokuntien toimialaan.

Ulkoministeri Sorsa puhui kehitysstrategian kehittamisestä. Tällainen ilmaisu sisältää myönteisen arvovaruksen, ja toivottavasti siitä nyt todella onkin kysymys. Haluan kuitenkin todeta, että Suomella mielestäni on aivan hyvät periaatteet, miten kehitysyhteistyötä tulisi suorittaa. Siis periaatteelliset lähtökohdat ovat mielestäni olleet koko lailla hyvät. Käytäntö on mielestäni huomattavasti huonompi kuin periaatteet. Siltä osin on varmasti perustellusti moitteen sijaan, niin kuin aiemmin ja myös nyt käydyssä keskustelussa on eräiltä osin ainakin esitetty. Ehkä vielä voin todeta, että kun kehitysstrategiaa pohditaan ja mahdollisesti etsitään uusia kohteita tai mietitään, miten kehitysapua kohdennetaan, toivon, että silloin harkitaisiin esimerkiksi Angolan liittämistä mukaan kohteisiin. Namibia luonnollisesti vapautumisensa jälkeen on selvästi sellainen kohde, joka Suomen on syytä ottaa erityisesti lukuun. Olen myös sitä mieltä, että Suomen panostusta Nicaraguan osalta voitaisiin lisätä.

Eräät henkilöt ovat maininneet, että kehitysstrategian kehittämisen tarve johtuu siitä, että meillä ei enää ole mahdollista määrällisesti lisätä vaan nyt on tullut katto eteen ja siitä johdun pitää kehitysstrategiaa kehittää. Tähän haluan sanoa, että esimerkiksi demokraattisen vaihtoehdon eduskuntaryhmän piiristä on parin vuoden ajan esitetty sellaista käsitystä, ettei 0,7 % bkt:sta voi olla sittenkään mikään katto-

raja. Me olemme esittäneet tuon tavoitteen nostamista 1 %:iin. Tänään kuulin ed. Rehnin puheenvuoron yhteydessä, että tällaista tavoitetta on myös Talke esittänyt.

Ulkoministeri kiinnitti huomiota kehitysmaiden velkaongelmaan, joka on hallituksen kertomuksen eräs keskeinen osa. Mielestäni tältä osin Suomen taholta on esitetty hieman toisistaan poikkeavia puheenvuoroja. Esimerkiksi siinä Maailmanpankin kokouksessa, johon ed. Rehn viittasi, valtiovarainministeri Liikanen mielestäni käytti hyvin positiivisen puheenvuoron, sikäli kuin julkisuus on tiedot oikein Suomeen välittänyt. Mutta mikäli se pitää paikkansa, mitä tiedotusvälineet kertoivat pääjohtaja Kullbergin sanoneen, sitä en voi ymmärtää. Tosin on sanottu, että Suomen Pankin pääjohtaja puhui paitsi Suomen myös muiden Pohjoismaiden suulla. Ainakin tiedotusvälineissä kerrottiin hänen korostaneen Kansainvälisen valuuttarahaston ohjeiden ehdotonta noudattamista, markkinavoimien sääntelyn ratkaisevaa roolia. Näin ollen mielestäni hän alisti velkaongelman ratkaisun tällaisille näkökannoille, jotka käsittääkseni tarkoittavat juuri sitä thatchermaista linjaa, että mm. sosiaalisen sektorin osuutta pitääkin supistaa, kansan köyhien kerrosten elämänolojen parantaminen ei niin kovin tärkeä asia ole. Mikäli lehdistöstä saamani kuva Kullbergin sanomasta on oikea, tällainen on ehdottomasti Suomen kehitysapuperiaatteenäkökohtien kanssa ristiriidassa. Se osoittaa mielestäni huonoa psykologista vaistoa mutta ennen kaikkea asiallisesti väärää suhtautumista.

Olen jossakin yhteydessä aikaisemmin yrittänyt korostaa sitä, että Suomi voisi kehitysyhteistyöpolitiikkaa harjoittaa myös yhteistyössä sosialististen maiden kanssa. Tietääkseni tältä osin ei ole mitään tapahtunut. Siitä syystä toistan tämän toiveen tässä yhteydessä.

Kun ed. Donner kiinnitti huomiota siihen tapaan, jolla kehitysyhteistyömäärärahoiksi on sisällytetty sellaista, joka ei kaiken kohtuuden mukaan sellaista ole, tämän johdosta palautan mieliin myös ne firmoille annettavat vientitakuukorvaukset, jotka tämän vuoden budjetissa on merkitty muistaakseni 100 milj. markan suuruisina kehitysyhteistyömomentille. Niinpä se taitaa olla ensi vuoden budjetissakin. Ellen erehdy, OECD:n suhtautuminen tällaiseen menettelyyn oli samantapainen kuin ed. Donnerin mainitsemien verovähennysten osalta.

Hallituksen kertomuksessa on eräs jakso, jonka otsikkona on Ympäristö- ja kehityskysymykset sekä Brundtlandin komitean raportti. Mielestäni tämä osa kehitysyhteistyökertomuksesta antaa paitsi ulkoasiainvaliokunnalle myös eduskunnalle aivan erityisen syyn kiinnittää huomiota siihen asiakokonaisuuteen, joka tämän otsikon alle sisältyy. Toivon siitä muodostuvan hedelmällisen keskustelun ja tavoiteasettelun.

Lopuksi toteaisin sen, että Suomen hallitus ei näytä suhtautuvan vakavasti niihin huomautuksiin, jotka on esitetty Suomen kaupallisen yhteistyön jatkumisesta Etelä-Afrikan kanssa. Tarkoitin nimenomaan sitä yhteistyötä, joka tapahtuu välikäsien kautta, kolmansien maiden kautta. Aiemmin on kerrottu mm. siitä, miten eteläafrikkalaista mangaania tuotetaan Suomeen Norjassa vain vähän välillä jalostettuna. Samanlaisia esimerkkejä on vanadiumissa.

Tähän esimerkkien sarjaan liitän vielä ed. Stenius-Kaukosen usein esiin nostaman kysymyksen turkistuottajien yhteistyöstä. Tässä oli kyse sellaisesta firmasta, joka sijaitsee kyllä Englannissa, mutta jolla on huomattava eteläafrikkalainen osaomistus. Sikäli kuin ministerien puheenvuoroista hallituksen kannanotoista on päässyt selville, hallitus hyväksyi tällaisen yhteistyön Etelä-Afrikan kanssa. Mielestäni se on vastoin eduskunnan tahtoa, säädettyä lakia, tai tämän lain perusteella säädettyä asetusta. Jos oma tulkintani on väärä ja hallituksen oikea, silloin pidän välttämättömänä ryhtyä Etelä-Afrikan kauppalakia muuttamaan niin, että se on pitävämpi ja että sen avulla todella estetään välikäsien kautta tapahtuva taloudellinen yhteistyö Etelä-Afrikan kanssa.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Täällä on useammassa puheenvuorossa puhuttu siitä, että eduskunnan pitäisi pystyä enemmän määrittelemään kehitysyhteistyömme tavoitteita. Tähän voi sinänsä yhtyä. Jokin aika sitten, en ole varma, oliko se juuri vuonna 1987, Pohjoismaat yhdessä käytännössä pakottivat Tanzanian erittäin suureen rahayksikkönsä devalvaatioon. Se oli aika iso päätös meidän kehitysyhteistyömme linjalta. Minusta se oli oikea päätös, mutta minusta se olisi pitänyt tavallaan tehdä sillä tavalla, että tässäkin talossa olisi siitä jotakin tiedetty.

Varsinaisesti halusin puhua kolmesta asiasta: kehitysmaiden väestökierteestä, ympäristökriisistä ja teollisuustuonnin vapauttamisesta. Aloi-

tan väestökierteestä. World Watch -instituutin raportti maailman tilasta vuodelta 1987 kuvaa erinomaisesti sitä, kuinka oikeastaan maailma ei enää olekaan jakautumassa rikkaisiin ja köyhiin maihin, vaan sellaisiin maihin, joiden väestönkasvu on saatu hallintaan — kaikki nämä maat ovat rikastuvia maita, joiden elintaso nousee — ja sitten sellaisiin maihin, joiden väestökehitystä ei ole saatu hallintaan ja joissa kansantulo henkeä kohden on laskemassa. Tämä näyttää olevan tulevaisuudessa se jako, joka jakaa maat onnellisiin ja onnettomiin.

Meitä ei uhkaa mikään maailmanlaajuinen väestökriisi, vaan meitä uhkaavat monet hyvin vakavat paikalliset väestökriisit, jotka ovat kestävän ja positiivisen kehityksen esteenä monessa maassa. Erityisesti tämä on koko Afrikan ongelma, ei ainoastaan Saharan eteläpuoleisen Afrikan ongelma. Tästä esimerkiksi Brundtlandin komitean mietintö kyllä hyvin vakavasti varoittaa. Koko Afrika on joutunut väestönkasvun, köyhyyden ja ekokatastrofin noidankehään. Tuossa maanosassa väestöohjelmat, jos niitä yleensä on, ovat erittäin heikkoja ja vaikutukseltaan lähes mitättömiä, eikä niitä juurikaan rahoiteta. Niinpä siellä on maita, joiden väestönkasvu on yli 4 % vuodessa, mikä tarkoittaa, että väestö kaksinkertaistuu 17—18 vuodessa.

Väestönkasvuun puuttuminen täältä rikkaita teollisuusmaista käsin on tietysti erittäin vaikea ja hienovarainen ongelma, eikä siinä kannata lähteä mestaroimaan, koska se ei varmaankaan asioita vie eteenpäin. Suomen asema tässä on kuitenkin huomattavasti helpompi, koska harva kehitysmaissaakaan vakavissaan uskoo mihinkään Suomen imperialistisiin pyrkimyksiin. Sen sijaan joidenkin muiden maiden asenteet väestökysymyksissä saattaisivat olla huomattavasti loukkaavampia. Meillä ei kuitenkaan ole mitenkään puuttetta myöskään paikallisten hallitusten hyväksymistä väestöohjelmista. Niillä kaikilla on puutetta voimavaroista.

Meidän kannattaisi suunnata suomalaista kehitysapua ja osaamista myös huomattavassa määrin väestöohjelmien rahoittamiseen ja voimistamiseen, sillä näiden maailman köyhiimpien maitten ongelmaa ei voida korjata, ellei väestökysymystä saada kuntoon. Tietysti sen ei pidä kiviä heittää, joka itseään ei ole syytön, ja siinä mielessä tietysti se, että Suomessakin esiintyy haluja kaikesta huolimatta kiihdyttää väestönkasvua tässä maassa, on tietysti jokseenkin käsittelemätöntä.

Toinen asia liittyy ympäristökriisiin. Se jakautuu oikeastaan kahteen osaan. Maa- ja metsätalouden kriisistä ulkoministeri Sorsa jo täällä hyvin viisaasti puhui. Täytyy sanoa, että siltä osin Suomen kehitysyhteistyöpolitiikka on parempaa kuin monen muun maan. Täällä on ainakin joiltakin osin opittu jo tukemaan köyhien maitten maa- ja metsätaloutta siten, että se nyt menee ainakin kestävämpään suuntaan, jos ei nyt vielä ihan kestävään suuntaan. Toki myös suomalaista teknologiaa käytetään sademetsien hävittämiseen, mutta meillä on kuitenkin ilmeisesti jonkinlainen tietämys tai hyvä tahto ainakin päällisin puolin olemassa tältä osin.

Sen sijaan toinen ympäristökriisi, teollisuusmaitten teollisuuden ja kaupunkien saastekriisi, on seikka, johon Suomi niin kuin ei mikään muukaan maa ole juurikaan puuttunut. On käymässä sillä tavalla, että teollisuuden ympäristönsuojelu alkaa olla rikkaan miehen luksusta. Jos ajattelemme esimerkiksi rikinpoistolaitteitten asettamista suureen teollisuuslaitokseen tai voimalaitokseen, ne maksavat Suomessa noin 2 000 hengen vuosiansiot — yhden voimalaitoksen rikinpoistolaitteet. Se sama rikinpoistolaite tyypillisessä kehitysmaassa maksaa noin 100 000 hengen vuosiansiot, ja kun näissä maissa ei niissä vuosiansioissa ole niin paljon tinkimistä, on aivan selvää, että kehitysmaitten voimavaroilla ei teollisuuden ilmansuojelukriisiä voida lievittää.

Ilmakehä meillä on kuitenkin yhteinen, eikä meillä ole mitenkään varaa siihen, että globaaleja ongelmia aiheutetaan kehitysmaista käsin. Koska kehitysmailla ei ole mitään realistisia taloudellisia mahdollisuuksia näistä ongelmista selvittää, on globaaleja ongelmia varten kehitettävä kansainvälisiä rahastoja. Teollisuusmaitten on rahoitettava myös kehitysmaitten teollisuuden saattaminen jonkinlaiseen siedettävään kuntoon. Toki se on myös kauppapolitiikan ongelma. Ja olen hyvin tyytyväinen siihen, että meillä kemikaalilaissa, joka tällä hetkellä eduskunnassa on käsiteltävänä, annetaan mahdollisuus kieltää sellainen tuonti, joka tuotantopaikkakunnalla aiheuttaa ympäristöongelmia. Näin se laki ainakin on minun mielestäni tulkittavissa.

Kolmas seikka liittyykin sitten teollisuustuontiin kehitysmaista, joka on erittäin suuressa määrin siirtänyt rahavirtoja kehitysmaihin ja on merkinnyt sitä, että satojen miljoonien asukkaiden asuttamat, lähinnä Aasian, maat ovat päässeet hyvin voimakkaan taloudellisen kas-

vun piiriin. Tämä rahavirta, sekä sen synnyttäminen että sen estäminen tuontisäännöstelyn avulla, on paljon merkittävämpi asia markoissa kuin teollisuusmaitten maksama kehitysapu.

On paljon puhuttu niistä paikallisista kestävämmistä sosiaalisista ja ekologisista ongelmista, joita kehitysmaitten nopea taloudellinen kasvu saa aikaan. Mielestäni vaikka nämä ongelmat ovat todellisia, ne ovat kuitenkin tekosyys estää teollisuuden siirtämistä kehitysmaihin, sillä onhan sillä kehitysmaitten riistetyllä työläisellä kuitenkin parempi olla riistetty työläinen kuin kokonaan työtön. Eli semmoinen ajatus, että me suojellemme heitä huonoilta työoloilta sillä tavalla, ettemme anna heidän tehdä työtä ollenkaan, ei tietenkään pidä paikkaansa.

Ongelma tässä teollisuustuonnin vapauttamisessa on tietysti siinä, että se aiheuttaa ongelmia täällä teollisuusmaissa eli meillä Suomessa esimerkiksi. Ne ovat sikäli ikäviä ongelmia, että ne kaatuvat tässä maassa kaikkein köyhimpien ihmisten tai yleensä työväenluokan niskaan, nimenomaan ammattitaidottoman työväestön ja matalapalkka-alojen niskaan. Tätä ongelmaa ei kuitenkaan pidä lähteä ratkomaan siten, että tuonti kehitysmaista estetään, vaan sitä pitää ratkoa siten, että kotimaista rakennepolitiikkaa tehostetaan.

Jos kuitenkin valitaan se tie, että aletaan asettaa määrällisiä rajoituksia kehitysmaista tapahtuvalle tuonnille, niin kuin tähän asti on tehty, rajoitusta kannattaisi sitten käyttää valikoiden. Nimittäin jos meillä on määrällinen tuontirajoitus, se aiheuttaa aina sellaisen taloudellisen padon, jota voi käyttää valikoiden hyväkseen. Eli: jos me sallimme vain tietyn määrän paitoja tuotavan Bangladeshista, niin me voimme valita ne tehtaot, jotka näitä tuontilisenssejä saavat. Näissä maissa on paljon myös osuuskuntia, on jopa naisten osuuskuntia, ja sellaisia, joissa yritetään rakentaa parempaa paikallista sosiaalista todellisuutta. Jos meillä on siis varaa valita, valitaan sitten edes viisaasti. Toinen vaihtoehto näille sosiaalisille velvoitteille on asettaa velvoitteita tuotannon ympäristövaikutuksille, niin kuin meillä ehkä jonkin verran on jo alettukin tehdä.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan olen erittäin tyytyväinen siihen, että tässä maassa lopultakin on kehitysyhteistyömäärärahojen tasoa nostettu, vaikka rahat eivät nyt aivan sillä tasolla olekaan, kuin hallitus on luvannut, vaan siinä on vähän tiliteknikalla onnistuttu lukuja kaunistamaan. Ne ovat kuitenkin olennaisesti korkeammalla tasolla kuin vielä muutama vuosi

sitten. Nyt kun tämä määrällinen puoli on saatu kuntoon, on selvästikin laadullisen puolen parantamisen aika ja erityisesti kauppapolitiikan parantamisen aika.

Ed. Väyrynen: Arvoisa puhemies! Hallituksen kehitys yhteistyökertomus vuodelta 1987 ja ulkoasiainministeri Sorsan sen johdosta käyttämä puheenvuoro osoittavat, että Suomenkin lisääntyvä panos on kipeästi tarpeen kehitysmaiden polttavien ongelmien helpottamiseksi. Sen vuoksi onkin vaikea ymmärtää sitä, että hallitus jättää ensi vuonna toteuttamatta sen periaatepäätöksen kehitys yhteistyömäärärahojen lisäämisestä, joka tehtiin Sorsan hallituksessa kesällä 1985. Tuolloinhan sovittiin, että määrärahoja lisätään tasaisesti niin, että YK:n asettama 0,7 prosentin bruttokansantuoteosuustavoite saavutetaan vuosikymmenen loppuun mennessä.

Tässä vauhdissa pysyttiin vielä tämän vuoden budjetissa, jossa määrärahat korotettiin 0,62 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Näin ollen meillä on hyvät edellytykset lisätä määrärahoja siten, että ensi vuonna päästään 0,7 prosenttiin. Valitettavasti hallituksen budjettiesityksen määrärahat yltyvät kuitenkin vain noin 0,65 prosenttiin. Vajausta on runsaat 200 milj. mk. Tehty periaatepäätös ja annettu lupaus jäävät täyttämättä. Tämä on omituinen tilanne siinäkin mielessä, että valtiovarainministeri Liikanen on julkisuudessa puolustellut budjetin korkeita kasvulukuja sillä, että Suomen on täytettävä kehitys yhteistyömäärärahoista antamansa lupaus. Nyt kuitenkin yli 200 milj. mk jätetään budjetoimatta.

Valitettavaa on sekin, että hallitus aikoo verouudistuksen yhteydessä poistaa sen Sorsan hallituksen toteuttaman järjestelmän, jonka puitteissa kehitys yhteistyölahjoitukset on voitu vähentää verotuksessa. Tämä tulee epäilemättä vähentämään kehitys yhteistyölahjoitusten määrää ja heikentämään tätä kautta annettavaa Suomen kehitys yhteistyöpanosta.

Ulkoministerinä ollessani iloitsin siitä, että prosenttillike ja monet muut kansalaisjärjestöt sekä lukuisat edistyskelliset kansanedustajat kannustivat hallitusta lisäämään kehitys yhteistyömäärärahoja ja toteuttamaan lahjoitusten verohuojennusjärjestelmän. Olen ihmetellyt sitä, että nämä tahot ovat nyt hiljaa, kun aikaisemmin tehtyjä päätöksiä jätetään täyttämättä tai puretaan. Nyt olisi aika ottaa kantaa ja toimia.

Ulkoasiainministeri Sorsa: Arvoisa puhemies! Keskustelu hallituksen yhteistyökertomuksesta on ollut laadukas ja rakentava. Voi hyvin odottaa, että kertomuksen jatkokäsittely tuo aineksia kehitys yhteistyöpolitiikan edelleen kehittämiseksi. Keskustelussa on esiintynyt muutamia sellaisia kysymyksiä, jotka tuntuvat edellyttävän selvennystä jo tässä vaiheessa.

Ed. Stenius-Kaukonen otti tarkasteltavakseen kansalaisjärjestöjen kehitys yhteistyöprojektien omavastuuosuudet. Hänen tietojensa mukaan jossakin seminaarissa oli esitetty näkemys, jonka mukaisesti kehitys yhteistyöpolitiikkaa de facto tiukennettaisiin tältä osin. Mitään tällaista päätöstä ei ole hallituksessa eikä ulkoasiainministeriössä tehty. Omavastuuosuuksien korkeudesta sopii kyllä keskustella eikä ole välttämättä niin, että tämä 40 %:n yleinen linja olisi oikea. Mutta näkemykseni on, että kovin alas tuota omavastuuosuutta ei pidä laskea, koska tällöin syntyy suuri riski, että tämän toiminnan omaehtoisuus, joka on hyvin tärkeä arvo näissä asioissa, kärsisi, kun toiminnasta tulisi pelkkää valtionaputoimintaa.

Ed. Rehn keskusteli sanasta, jota kehitys yhteistyökertomuksessa on käytetty silloin, kun on todettu sopeuttamisohjelmien, tämä tarkoittaa Maailmanpankkiryhmän sopeuttamisohjelmien, vaikuttavan erityisen kohtuuttomasti juuri köyhimpien kansanosien elämään. Tämä ei luonnollisestikaan ole Suomen kehitys yhteistyöpolitiikan tavoite. Se ei ole myöskään Maailmanpankkiryhmän kehitys yhteistyöpolitiikan tavoite.

Mutta elämän tosiasioita on, että kun esimerkiksi valtion budjettia tasapainotetaan, kansantalouden velkaantumista vähennetään, markkinat ja tuotanto pyritään saattamaan toimimaan entistä paremmin, usein rasitukset tuntuvat kohtuuttomimpina vähiten tuloja saavien kohdalla. Parempituloiset ne paremmin kestävät, ja tästähan on kysymys. Jos valtiontaloutta leikataan, sosiaalisektori yleensä on niin laaja, etteivät nuo leikkaukset voi olla toteutumatta ilman, että ne näkyvät myös sosiaalisektorilla, ja tällöin ne koskevat hädänalaisimpia ihmisiä.

Jos esimerkiksi maataloustuotanto pyritään saamaan toimimaan, niin että maataloustuottajilla on motivaatiota tuottaa, niin se edellyttää hintajärjestelmän vapauttamista, ja tämä taas koituu kaikkein raskaimmaksi taakaksi vähiten tuloja ansaitseville. Tätä tarkoitetaan kehitys yhteistyökertomuksessa, ja juuri noita epäkohtia pyrimme omalta osaltamme kehitys yhteistyöpolitiikallamme korjaamaan.

Ed. Alhon puheenvuoroon on todettava, että ulkoasiainministeriössä jo valmistellaan päätöstä Nicaraguan katastrofiavusta viimeaikaisen hirmumyrskyn tuhojen keventämiseksi.

Ed. Donner esitti kysymyksen, joka koskee budjettipolitiikkaa. Häneen liittyy toiselta näkökulmalta toisten kysymysten, mutta edelleen budjettipolitiikkaa koskevien kysymysten kohdalla ed. Väyrynen. Valtiovarainministeri tulee vastaamaan näihin kysymyksiin.

Ed. Laineelle toteaisiin, että vientitakuukorvausten suorittaminen Suomen valtion toimesta voidaan laskea kehitysapuun. Olemme siitä erikseen varmistuneet ja tällöin myös todennet, että eräs toinen valtio on jo tällaista menettelyä aikaisemmin toteuttanut. Sehän merkitsee itse asiassa sitä, että kaikkein köyhimpien kehitysmaiden velkataakkaa pyritään keventämään myös meidän kehityspolitiikkamme avulla.

Lopuksi ed. Donnerin kysymykseen siitä, olisiko syytä Suomeenkin hankkia erityinen kehitysyhteistyöministeri, totean, että se on legitiimi kysymys. Sitä sopii pohtia. Tulisiko tuon ministerin olla ulkoasiainministeriön alaisuudessa, on toinen kysymys. Nythän tilanne on se, että ulkoasiainministeriön budjetista vähintäänkin 4/5, ehkä jopa 5/6 on kehitysyhteistyötä. Silloin joutuisi kovin pienen budjetin haltija isomman budjetin haltijan päälliköksi, jos ed. Donnerin ajattelema tavalla kävisi. Mutta kuten sanottu, kysymys on ollut esillä monissa maissa. Se on eri maissa eri tavalla ratkaistu. Se on legitiimi kysymys pohdittavaksi Suomessakin.

Valtiovarainministeri **L i i k a n e n**: Arvoisa puhemies! Kun ensi vuoden tulo- ja menoarviossa muutettiin kehitysyhteistyövarojen budjetointiperiaatetta, se tapahtui perusteellisen harkinnan jälkeen ja kehitysyhteistyön eduksi.

Meillä on viime vuosien aikana kehitysyhteistyövarat budjetoitu siirtomäärärahoiksi, mikä on merkinnyt sitä, että näissä varoissa on aina se riski, että elleivät ne tule käytetyiksi tietyn määräajan puitteissa, ne saattavat purkautua. Tällainen riski on ollut olemassa jo kehitysyhteistyömäärärahojen kohdalla silloin, kun projektit ovat meistä riippumattomista syistä olleet viivästyneissä.

Toinen vaihtoehto budjetoinnille on se, että myönnettäisiin valtuus, jota ei voida peruuttaa. Tähän menettelyyn mentiinkin niin, että ensi vuoden budjettiesityksessä kehitysyhteistyöviranomaisille annetaan valtuudet 0,7 %:n kan-

santuoteosuuteen saakka. Sen yhteydessä sitten arvioidaan, mikä mahdollinen maksatusten taso vuonna 1989 tulee olemaan. Se on arvioitu tässä 0,65 %:ksi sen takia, että viimeisten vuosien aikana kehitysyhteistyökertomuksen mukaan maksatusten osuus on ollut noin 0,92 % määrärahoista. Jos niin käy, että tämä sama vauhti jatkuu, ensi vuonna maksatukset ovat 0,65 % bkt:stä.

Kuitenkin samalla on haluttu muuttaa määrärahojen luonnetta siten, että ne eivät ole enää kiinteitä määrärahoja, vaan arviomäärärahoja, eli jos kuitenkin maksatukset etenevät vielä tätä nopeammin, hallitus on varautunut toimimaan siten, että määrärahat maksetaan aina 0,7 %:n kansantuoteosuuteen saakka. Budjetointi kuitenkin kaikkien yleisten budjettiperiaatteiden mukaan pitäisi toteuttaa siten, että menot ovat mahdollisimman lähellä arvioituja todellisia kassamenoja, ja tästä periaatteesta tässä yhteydessä on pidetty kiinni. Pidän tätä budjettimuutosta kehitysyhteistyön kannalta selvänä parannuksena, koska valtuudet antavat pysyvät mahdollisuudet eikä niissä ole siirtomäärärahojen peruuttamisen riskiä.

Mitä tulee sitten kehitysyhteistyön mittaamiseen, meillä on tavoitteena on se, että vuonna 1989 saavutettaisiin 0,7 %:n kansantuoteosuus. OECD:n kehitysapukomitean periaatteiden mukaisesti itse määrärahoilla ei tässä asiassa ole mitään merkitystä, vaan sillä maksatusten tasolla, mikä toteutuu. Varsinainen kassavirta, cash flow, on se, joka merkitsee. Sen takia onkin syytä todeta, että budjetoimme me nämä määrärahat miten tahansa, niin se ei ratkaise, miltä asia näyttää OECD:n kehitysapukomitean kriteerien mukaan, vaan avainasemassa ovat nimenomaan todelliset tapahtuvat maksatukset.

Viime vuosien aikana maksatukset ovat olleet siis jonkin verran myöhässä. Ensi vuonna budjetoitu taso on 0,65 %, mutta lisäbudjettiin tullaan esittämään vielä lisämäärärahoja, jotka liittyvätkin ed. Donnerin täällä esittämään kysymykseen. Meillä on ollut kehitysyhteistyölahjoitusten osalta voimassa verovähennys, josta aiheutuva veromeno on arvioitu 70 milj. markan suuruiseksi. Viime syksynä budjetissa lähdettiin siitä, että tämä luetaan kehitysyhteistyömenoksi, mikäli se hyväksytään OECD-kehitysapukomiteassa. Nyt näyttää kuitenkin siltä, että sitä ei tulla siellä hyväksymään, jolloin viime syksynä tehdyn ilmoituksen mukaisesti tämän vuoden viimeiseen lisäbudjettiin tullaan

lisämäärähanana esittämään vastaavat varat, noin 70 milj. mk. Näyttää siltä, että se edellyttää yli 50 milj. mk suoraan lisävaroja, noin 15 milj. mk voidaan rahoittaa sillä, että eräät muut kehitysyhteistyömenot ovat kasvaneet arvioitua nopeammin, ja hallitus tältä osin pitää sanansa. Kun lisäbudjetti ilmeisesti tullaan hyväksymään täällä joulukuussa, niin varojen siirto tapahtuu ensi vuoden puolella, joten jo näillä arvioilla uskoisin, että ensi vuonna voitaisiin päästä kehitysyhteistyön kansantuoteosuudessa maksatustenkin tasolla 0,67 %:iin, joka on erittäin korkea luku maksatusten aikaisempaan tasoon verrattuna.

Minulla oli tilaisuus keskustella Maailmanpankin kokouksessa OECD:n kehitysapukomitean puheenjohtajan herra Wheelerin kanssa, joka antoi erittäin hyvän ja myönteisen lausunnon Suomen kehitysyhteistyöpolitiikasta ja totesi samassa myös sen, että silloin, kun kehitysyhteistyömäärärahoja voimakkaasti lisätään, on luonnollista ja normaalia aina ollut että itse maksatukset tulevat myöhemmin perässä ja että maksatukset ovat viime kädessä ne kriteerit, joiden mukaan kehitysyhteistyötaso arvioidaan. Valtuudet, mitkä annetaan, osoittavat hallituksen poliittisen tahdon ja sen koko vastuun, minkä se tämän tavoitteen toteuttamisesta ottaa.

Ed. Knuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun olen yksi edustaja, joka olen aikoinaan kannustanut kehitysyhteistyörahojen nostamista, niin vastaisin ed. Väyrykselle muutamain sanoin.

Kun parikymmentä vuotta sitten äänestettiin täällä ehdotuksestani kehitysyhteistyövarojen tasosta — ehdotin silloin, että vuoteen 1979 mennessä ne olisi nostettu tähän YK:n suositukseen — niin vajaat 40 edustajaa, pääasiassa vasemmistosta, vain tuki tätä ehdotustani ja 3 silloisesta keskustapuolueesta, edustajat Karjalainen, Ruutu ja Lahtela, ja yksi liberaali äänesti tyhjää. Tässä on todellinen syy, miksi silloin sadasosien tasosta ei päästy moneen vuoteen liikkeelle. Vasta myöhemmin on voitu tulla tälle YK:n suosituksen tasolle, jolla nyt ollaan. Kiitos niille, jotka ovat tämän muutoksen saaneet aikaan. Myös tämän eduskunnan monet jäsenet ovat siinä toimineet ja samoin viimeiset ulkoministerit.

Mitä tulee toimintaan jatkossa, niin uskon, että monet laillani haluavat kyllä antaa suuremman osuuden, mutta silloin meidän on kyllä

itse kunkin erikoisesti luullakseni keskustapuolueessa katsottava niihin joukkoihin, jotka ovat olleet aikaisemmin jarruna ja ovat monien muiden puolueiden kannattajien lailla jarruna, ettei paremmalle tasolle päästä, vaikka maailmanlaajuisesti tiedetään tarvetta todella vahvasti olevan.

Ed. Väyrynen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä ministeri Liikasen puheenvuoro kuten myös budjettikirjaan kirjoitettu teksti on kansanedustajia harhaan johtava. Kehitysyhteistyömäärärahoja on viime vuosina jatkuvasti tarkasteltu sekä maksatusten perusteella että sen perusteella, kuinka paljon varoja budjetoidaan. Viime vuosien tavoitteet kehitysyhteistyövarojen kasvattamiseksi on aina esitetty nimenomaan budjettimäärärahoina ja niitä on verrattu kunkin vuoden bruttokansantuoteseen. Tämä käy ilmi myös tämän kehitysyhteistyökertomuksen sivulta 8, jolla siteerataan kesällä 1985 tehtyä päätöstä. ”Kesällä 1985 hallitus teki periaatepäätöksen kehitysyhteistyömäärärahojen lisäämisestä 0,47 %:iin bruttokansantuotteesta vuonna 1986 ja 0,55 %:iin vuonna 1987. Tällä kasvuvauhdilla kehitysavun osuus bkt:stä nousee tasaisesti siten, että 0,7 %:n tavoite saavutetaan vuonna 1989.”

Viime vuonna päästiin 0,62 %:iin. Tämän laskentatavan mukaan ensi vuodelle olisi pitänyt budjetoida 0,7 % eli runsaat 200 milj. mk enemmän kuin budjetoitiin. Hallitus on ilmeisesti halunnut kätkeä budjetin kasvulukuja budjetoimalla alimitoitettusti kehitysyhteistyömäärärahoja, joka ilmeisesti johtaa myös maksatuksissa ongelmiin. Kun keskustan ja sosialidemokraattien yhteishallitus teki kolme vuotta sitten periaatepäätöksen, jonka nykyinen hallitus rikkoo, niin herää kysymys, johtuuko se siitä, että nyt sekä valtiovarainministeri että ulkoministeri ovat sosialidemokraatteja, vaiko siitä, että kokoomus on tullut hallitukseen.

Valtiovarainministeri Liikanen: Arvoisa puhemies! Meille kaikille on ollut pitkän ajan hyvin läheinen kysymys tämä kehitysyhteistyöasia, ja sikäli on hyvä, että tästä keskustellaan. Ed. Väyrystä pyydän katsomaan kehitysyhteistyökertomusta sivulta 8, hieman tätä pidemmällekin. Kappale 4 toteaa, että kansainvälisissä tilastoissa antajamaiden kehitysavun määrää ei yleensä mitata budjetissa osoitettujen määrärahojen vaan maksatusten, eli vuoden kuluessa käytettyjen määrärahojen perusteella. Kansain-

välisessä mittauksessa ei yleensä ole mitään merkitystä sillä, minkälainen on määräraha, vaan se, mitä todella maksetaan. Mitä tulee budjetointiin, niin tässä ei todellakaan harhauteta, koska kaikkihan kerrotaan budjetin perusteluissa. Julkisuudessaakin käsittelin asian myös täällä salissa. Kysymys on vain siitä, että valtuudet ovat paljon parempi ratkaisu kehitysyhteistyön määrärahojen kannalta.

Meillä on eräs sektori yhteiskunnassa, joka hyvin tarkkaan huolehtii omista määrärahatarpeistaan, ed. Donner on sitä laajasti käsitellyt aikaisemmin, ja se on puolustusvoimat. Puolustusvoimat eivät koskaan ole kiinnostuneita siirtomäärärahoista, vaan haluavat aina valtuuksia, ja maksatuksillakaan ei ole niin väliä. Ne eivät suinkaan tätä tee sen takia, että se säästäisi valtion varoja, vaan sen takia, että kun valtuus on kerran saatu, se taatusti aina suoritetaan.

Mitä tulee nimenomaan arviomäärärahan luonteeseen, niin sehän tarkoittaa, että kun valtuus on voimassa, arvioidaan maksatukset, mutta jos maksatukset menevät yli arvioiden, niin maksetaan valtuuksiin saakka. Tämä on vuorenvarmaa työtä verrattuna siirtomäärärahoihin, jotka pitää budjetin sääntöjen mukaan purkaa.

Pitäisikö tässä politiikkaakin vähän puhua? Ed. Väyrynen usein viittaa siihen, että hän on hyvin pitkään ollut ministerinä ulkoasiainministeriössä. Otin ihan selvityksen siitä, millä tavalla kehitysyhteistyömäärärahat ovat tuon yhdeksän vuoden aikana kehittyneet. Niiden kansantuntuoteosuus on keskimäärin noussut 0,3 prosenttiyksikköä. Tämän hallituksen kahden vuoden aikana nousu on keskimäärin 0,9 prosenttiyksikköä. Parempaan suuntaan ollaan menossa, vaikka tämä ei tietenkään vielä riitä.

Ed. Väyrynen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ei ministeri Liikasen selittely tätä asiaa muuksi muuta. Tähän mennessä on aina budjetoitu määrärahoja seuraaville vuosille niin, että on seurattu budjetoitujen määrärahojen suhdetta bruttokansantuotteeseen. Se tavoite, että mennään 0,7 %:iin ensi vuonna, olisi edellyttänyt noin 230 milj. mk enemmän kuin mitä hallitus on budjetoinut. Loppu on selittelyä.

Totta kai koko ajan on tiedetty se, että maksatukset kulkevat hieman perässä, mutta niitä ei ole seurattu. Nyt hallitus yhtäkkiä ensi vuonna muuttaakin tarkastelutavan ja alkaa tarkastella budjetoitujen määrärahojen sijasta maksatuksia. Tällä tavalla tehdään 230 miljoonan mar-

kan silmänkääntötempu, joka on leikattu kehitysyhteistyömäärärahoista, vaikka ministeri Liikanen on samaan aikaan selittänyt budjetin voimakasta loppusumman kasvua sillä, että nyt joudutaan niin paljon irrottamaan varoja kehitysyhteistyötarkoituksiin. Tämä on mielestäni eduskunnan ja yleisen mielipiteen harhaan johtamista. Toivonkin, että eduskunnassa lisätään määrärahoja niin, että aikaisemman budjetoitikäytännön mukaisesti budjetoidaan 0,7 % bruttokansantuotteesta.

Ed. U. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Täällä on näissä kehitysyhteistyömäärärahoissa harhautettu sekä edellisen hallituksen aikana että tämän hallituksen aikana selvästi, kun katsellaan maksatuksia. Vuonna 1987 on maksettu 173 milj. mk vähemmän kuin on budjetoitu. Vuonna 1986 68 milj. mk vähemmän, 1985 24 milj. mk, 1984 50 milj. mk vähemmän, 1983 46,5 milj. mk jne. Eli 350 milj. mk näitä varoja on jätetty tosiasiaa käyttämättä. Nyt kun siirrytään arviomäärärahakäytäntöön, niin todennäköisesti ensi vuonna tosiasiaa budjetoiduista määrärahoista jätetään käyttämättä satoja miljoonia markkoja. Tämä on minun arvioni ja ennuste. (Ed. Väyrynen: Oikein!) Arviomääräraha merkitsee sitä, että raha palaa sinä vuonna. Siirtomäärärahasa on edes se onni, että sitä on voinut siirtää, mutta siitä huolimatta ei ole pystytty käyttämään kaikkia myönnettyjä varoja. Bruttokansantuoteosuus on muodostunut todellisuudessa pienemmäksi kuin mitä budjeteissa on luvattu.

Valtiovarainministeri Liikanen: Herra puhemies! Ed. U. Leppänenkin on ymmärtänyt väärin budjetoinnin eräät keskeiset periaatteet. Nimittäin eduskunta antaa hallitukselle valtuuden ja valtuus käytetään täyteen. Kaikki menot, jotka siitä aiheutuvat, maksetaan. Se, että kyseessä on arviomääräraha, tarkoittaa, että se voidaan ylittää, niin kuin budjetissa sanotaan, aina 0,7 prosenttiyksikön kansantuoteosuuteen saakka. Jos puhutaan eduskunnan harhauttamisesta, niin mielestäni se, että budjetoidaan määrärahat, joita ei ole tarkoitukseen käyttäen, on varsinaista harhautusta.

Kehitysmaiden kannalta ei ole mitään merkitystä sillä, mitä meidän budjettikirjassamme lukee, vaan vain sillä, mitä menee perille kehitykselle. Voimme tietysti itseämme tällä harhauttaa keskustelemalla tällaista näennäiskeskustelua, mutta sekä kehitysmaiden kannalta että

järkevämmän budjetoinnin kannalta on aivan selvää, että budjettiin pannaan ne rahat, jotka myös varmasti käytetään. Jos käytetään enemmän, varaudutaan siihen. Mutta se että budjetoidaan ilmaa etukäteen on mielestäni harhautusta kaikkiin suuntiin.

Ed. Väyrynen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minulla on ollut tilaisuus valmistella hallituksessa yhdeksän kehitys yhteistyöbudjettia. Olin mukana kesällä 1977 esittelemässä hallitukselle ensimmäisen periaatepäätöksen, jolla asetettiin kasvutavoitteita kehitys yhteistyölle. Tuosta vuodesta lähtien joka vuosi tavoite on asetettu samalla tavalla lähtien siitä, että tavoitteen mukainen bruttokansantuoteosuus budjetoidaan asianomaiselle vuodelle. Jos tämän menettelytavan mukaan olisi nykyin toimittu, olisi pitänyt budjetoida noin 230 milj. mk enemmän ensi vuodelle kuin mitä tehdään. Kun nyt tehdään tämä muutos, jota hallitus esittää, niin tämä poikkeaa tehdystä periaatepäätöksestä. Hallitus johtaa eduskuntaa harhaan, kun se pyrkii selittämään, että ensi vuonna saavutetaan 0,7 %. Sen laskentatavan mukaan, jota tässä on seurattu, sitä ei saavuteta.

Joka vuodenvaihteessa on jonkin verran kehitys yhteistyövaroja siirtynyt seuraavalle vuodelle, koska avun suunnittelu ei koskaan voi toimia niin, että joka vuosi tulee kaikki käyetyksi, mitä on määrärahoja varattu. Tämä ei ole merkinnyt loppujen lopuksi kehitys yhteistyövarojen hukkaanmenoa, vaan varoja on voitu käyttää myös seuraavana vuonna ja maksatukset ovat kulkeneet jonkin verran perässä siihen tapaan kuin täällä aivan oikein ministeri Liikanen on kertonut.

Joka tapauksessa tässä on yksi kohta, jossa hallitus pyrkii kätkemään huonon budjettinsa kokonaispiirteitä. Ei haluta budjetoida kehitys yhteistyövaroja aikaisemman käytännön mukaisesti, kun budjetin kasvu reaalisesti muutoinkin on jo pitkäksi yli 6 %, mikä on aivan liian löysä budjettilinja. Tässä ilmeisesti on syy tähän ministeri Liikasen silmänsäätötempuun.

Valtiovarainministeri Liikanen: Arvoisa puhemies! On todellakin niin, että ed. Väyrynen on ollut laatimassa kehitys yhteistyöbudjettia kovin monen vuoden ajan. Siksi ihmettelenkin, miksi 70-luvun lopulla kehitys yhteistyömäärärahat kehittyivät todella kelvottomalla tavalla Suomessa. Jos katsotte meidän kehi-

tys yhteistyömäärärahojemme kasvua vuonna 1978—83, niin se ei kestä minkäänlaista kritiikkiä. Viime eduskuntakausi oli tässä selvä käänne. Ei ed. Väyrynen voi vastuutaan kiistää siitä, että hän vastasi kehitys yhteistyöpolitiikasta silloin, kun Suomi oli häpeäpilkku Pohjoismaiden joukossa.

Voin kertoa esimerkkejä. Budjettivuosien 1978—79 välillä kehitys yhteistyömäärärahojen bkt-osuus kasvoi sadasosaprosentilla, 1982—83 kahdella sadasosaprosentilla. Tämän tyyppisiä kasvulukuja on myös vuosilta 1979—80.

Emme pääse siitä mihinkään, että jos sellainen edustaja, joka on ollut ministerinä silloin, kun asiat kaikkein huonoimmin on hoidettu viimeisten 15 vuoden aikana, haukkuu hallitusta nyt, kun laitetaan moninkertaiset määrärahat kehitys yhteistyöhön, niin eihän tässä mitään lojikkaa ole. Kyllä hallitus vastaa tekemisistään ja opposition pitää arvostella. Kaikkia niitä syntejä, joita on tehty 70-luvulla, ei sentään voida korjata yhdessä hetkessä.

Ed. U. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeri todennäköisesti tietää, mistä on kysymys. Muodollisesti hän puhuu tietysti tekniikasta oikein, mutta käytäntö on kokonaan toinen tällaisessa toiminnassa, jossa maksatukset tapahtuvat aika pitkälle jälkikäteen. Arviomäärärahatekniikka käytännössä johtaa siihen, että rahoja palaa hyvin paljon. Tämä on valtiovarainministeriön tempu. Tunnen hyvin neljän vuoden ajalta hallituksessa, millä tavalla valtiovarainministeriö tässä toimii. Ennusteeni on, että vuoden 1989 rahoista jää käyttämättä noin 300 milj. mk. Käytännössä käytetään sen verran vähemmän, mitä on budjettiin merkitty. Tälläkin hetkellä varastossa on hyvin paljon kehitys yhteistyömäärärahoja, joita ei ole käytetty. Niitä on satoja miljoonia. Siitäkin voin melkein antaa ennusteen, että tällä hetkellä on lähellä miljardia se luku, joka on eräällä tavalla varastossa siirtomäärärahana.

Ed. Donner (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on oikeastaan vastaus ministeri Sorsalle, mutta sanonpa sen nyt. Nimittäin en usko, että ulkoministerin prestige on kiinni siitä, kuinka ison rahakasan päällä hän istuu, kun ministeri Sorsa vähän kaihosta väristen sanoi, että kehitys yhteistyö vie ulkoministeriön rahoista suurimman osan, ja jos tulee tästä vastaava ministeri, niin hänelle ei jää kovin paljon. Jos vertaamme ministereitä Liikanen ja

Sorsa, niin pidän edelleen ministeri Sorsaa painavampana, vaikka ministeri Liikaselä on isompi kasa rahaa käytössään. Peräänkuuluttaisin vain yhtä asiaa tässä yhteydessä, että eduskunta nyt menee vähän hiusten halkomiseen, koska minusta olisi miellyttävämpää keskustella kehitysyhteistyön substanssista eikä siitä, kuka on oikeassa aikaisempien vuosien budjettien suhteen. Siitä on ollut hyvin vähän keskustelua. Sitä minä edelleenkin peräänkuulutan. Puhutaan reaalisia asioita, siitä, mitä tällä rahalla tehdään!

Ed. Väyrynen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun mielestäni on oleellinen kysymys, budjetoidaanko ensi vuodelle riittävät määrärahat vai ei sen periaatepäätöksen täyttämiseen, joka tehtiin kesällä 1985. Voin ministeri Liikaselä kertoa, että olin pääministerin sihteerinä kirjaamassa vuonna 1970 silloisen hallituksen periaatepäätöstä, että vuosikymmenen puoliväliin mennessä saavutetaan 0,7 %:n bruttokansantuoteosuus. Kirjoitettiin varovaisesti "puoliväliin mennessä" tarkoittaen, että vielä vuosi 1977 olisi tulkittavissa puoliväliksi. Tulin ulkoministeriksi toukokuussa 1977, jolloin oltiin 0,16 %:n tasolla. Silloin tehtiin periaatepäätös, että viidessä vuodessa kaksinkertaistetaan tämä osuus, mikä toteutui. Sen jälkeen tehtiin periaatepäätös, että ensi vuonna viimeistään päästään 0,7 %:iin. Kun tässä ilmeni vaikeuksia Sorsan hallituksessa, niin kesällä 1985 ajoin läpi periaatepäätöksen, jonka mukaan ensi vuonna piti budjetoida 0,7 %. Nyt ministeri Liikanen sen rikkoo.

Minä olen vain kysymässä, johtuuko tämä periaatepäätöksen noudattamatta jättäminen siitä, että nyt sekä valtiovarainministeri että ulkoministeri ovat sosialidemokraatteja vai siitäkö, että kokoomus on tullut hallitukseen eikä ole hyväksynyt tätä punamultahallituksen edistysellistä päätöstä?

Valtiovarainministeri Liikanen: Arvoisa puhemies! Tämä ratkaisu, joka budjetissa on tehty, on kehitysyhteistyön kannalta parempi kuin nuo aikaisemmat. Ne ovat perustuneet huonoon harkintaan budjettia laadittaessa. Voin sen tässä sanoa, koska on järjetöntä se, että me tietoisesti jätämme roikkuvia siirtomäärärahajoja, joita uhkaa määrärahojen purkautuminen, mikä johtaisi siihen, että ne olisivat pois kehitysyhteistyön piiristä.

Mitä tulee näihin lukuihin 70-luvulla, niin ei

se tosiasioita mihinkään muuta, että 70-luku on huonoa historiaa Suomen kehitysyhteistyössä. Ed. Väyrynen kertoi tulleen ministeriksi vuonna 1977. Vuoteen 1978 mennessä kehitysyhteistyön määrärahat eivät nousseet lainkaan suhteessa kansantuotteen osuuteen. Ei se ainkaan hyvä alku ollut silloin. Tällä kertaa kuitenkin mennään eteenpäin tuollaista 0,05 prosenttiyksikön vauhtia vuositasona, ja se on ollut erittäin hyvä vauhti. Tässä pitää jatkaa ja laaturua parempaa, mutta kun ed. Väyrynen niin ärhäkkäästi arvostelee nykyistä hallitusta, niin kyllä nämä historian luvutkin on syytä painaa mieleen.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun 1983 tulin eduskuntaan ja ensimmäistä kertaa keskustelimme kehitysyhteistyöstä silloin tulo- ja menoarvioesityksen yhteydessä, niin hyvin monet kansanedustajat olivat sitä mieltä, että Suomen kehitysyhteistyö oli todella häpeäpilkku ja selvästi muita Pohjoismaita huonommassa tasossa. Silloin oli jopa niin paljon kansalaisjärjestöliikkeitä, että prosenttiliike kävi täällä eduskunnassa monia kertoja ja täällä oli jopa nälkälakkoja, oli erilaista toimintaa, jotta olisi saatu silloiset hallituspuolueet, sosialidemokraatit ja keskustapuolue, todellakin ryhtymään siihen, että Suomi alkaa nopeammassa aikataulussa kuroa omia velvoitteitansa kehitysyhteistyön osalta niin, että 0,7 %:n bruttokansantuotteen osuus tulisi saavutetuksi. Siis muistaisin näin, että tässä oli todellakin hyvin laaja kansalaismielipide ja liikehdintä takana ja myös hyvin voimakas eduskunnan silloinen keskustelu, joten on tietysti hyvä, että tämä johti sitten vuonna 1985 tähän periaatepäätökseen. Mutta todellakin tilanne oli hyvin huono silloin, kun itse aloitin eduskuntatyön.

On tietysti hyvin mielenkiintoista kuunnella tätä väittelyä nyt siitä, onko tämä teknisesti niin ja näin, mutta toden totta kehitysmaiden kannalta on todellakin tärkeää se, että projekteja suunnitellaan, että ne ovat laajakantoisia, monivuotisia, hyvin valmisteltuja ja että niillä todellakin aikaansaadaan kehitysvaikutuksia. Luulisin kyllä, että suomalainen kehitysyhteistyö ei parane siitä, että keskustellaan budjettitekniikasta, vaan ennen kaikkea juuri siitä, miten todella apu tulee käytetyksi.

Ed. Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä keskustelu alkaa tuntua siltä, että neula olisi juuttunut levyssä pai-

kalleen, mutta haluaisin siltä osin kuitenkin kommentoida, että minusta on aivan ilmeistä, että on siirrytty parempaan budjetoitikäytäntöön, jossa eduskunta saa jonkinlaisen arvion siitä, kuinka paljon sinä vuonna menee rahaa, ja se on tietysti eduskunnan kannalta parempi tieto.

Sitten tässä keskustelussa on käynyt ilmi, että tänä vuonna laskutus ei tule ilmeisesti olemaan tuota kansainvälisesti sovittua 0,7 %:a, joten kansainvälisistä lupauksistaan Suomi ei pysty vielä pitämään kiinni. Sitä, pidetäänkö jostakin hallituksen neuvottelutuloksesta kiinni vai ei, on vaikea sanoa, kun ei ole ollut sitä neuvottelutulosta tekemässä.

Kuitenkin ed. Väyrysen puheenvuorossa lähinnä pitää paikkansa se, että jos olisi budjetoitu samalla tavalla kuin aikaisemmin, olisi saatu aikaan hieman isompi kasvuluku, budjetin loppusumma, mutta sillä ei ehkä tämän kehitysyhteistyöpolitiikan kannalta ole paljon tekemistä, enkä tiedä, onko sillä oikein minkään muunkaan asian kanssa tekemistä.

Ed. Knuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minua henkilökohtaisesti alkaa myös hävettää tämä keskustelu. Olen ed. Donnerin kanssa täysin samaa mieltä, että pitäisi puhua itse asiasta ja kehitysyhteistyön suuntaamisesta ja siten myös vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen, ettei toistuisi se, minkä vuoksi me suomalaiset kansanedustajat olemme joutuneet kauan olemaan häpeäpaalussa kansainvälisillä areenoilla tässä kysymyksessä.

Vielä toistan sen, minkä jo edellä sanoin, että yksi syy tähän oli se, että 60-luvulla ei ollut asenteellista valmiutta nostaa kehitysyhteistyörahoja, ja yksi puolue, jossa ne asenteet olivat hyvin alhaisella tasolla, oli silloinen keskustapuolue, koko oikeistokin. Vasemmistoradikalismien mukana tuli Suomeen keskustelua tästä kysymyksestä, ja se aiheutti muun muassa sen, että sosialidemokraattinen puolue 1966 puoluekokouksessaan asetti tavoitteeksi mainitun YK:n suosituksen mukaisen tason, ja kun toin asian tänne äänestykseen, niin tulos oli laiha. Nämä tilastot, jotka ed. Väyrysenkin toi esille, osoittavat, että vuoteen 1976, johon mennessä sen olisi pitänyt meidän päätöksemme mukaan olla jo YK:n suosituksen tasolla, se oli vasta 0,16 %, murto-osa siitä tavoitteesta.

Ed. Väyrynen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ne luvut, joita ministeri Lii-

kanen lukee 70-luvulta, ovat maksatuslukuja. Tähän mennessä täällä eduskunnassa on aina budjettikäsittelyjen yhteydessä ja muissa yhteyksissä puhuttu budjetoititavoitteista, niistä on sovittu ja niihin on tähän mennessä menty, mutta ensi vuoden osalta ei mennä. Kysymys ei ole tekniikasta vaan rahasta. Kun pitäisi budjetoida 0,7 % bruttokansantuotteesta, niin budjetoidaan 0,65 % ja jätetään siis merkitsemättä budjettikirjaan 230 milj. mk. Ennustan, että tämä budjetoitikäytännön muutos johtaa siihen, että maksatukset jäävät huomattavasti jälkeen 0,65 %:sta, joka nyt on budjettikirjaan merkitty.

Minäkin olen hyvin huolissani yleisen mielipiteen kehityksestä ja sen takia pidän erittäin valittavana, että kehitysyhteistyölahjoitusten verovapausjärjestelmästä nyt ollaan luopumassa. Se vaikuttaisi hyvin suotuisasti yleiseen mielipiteeseen, jos kannustettaisiin ihmisiä myös vapaaehtoisesti osallistumaan kehitysyhteistyöhön. Nyt valitettavasti tämä järjestelmä romutetaan ja tällä tavalla myös tätä tietä kehitysyhteistyö kohtaa pahan takaiskun.

Valtiovarainministeri Liikanen: Arvoisa puhemies! Mikäli olisi haluttu, olisin voinut lukea myös määrärahat budjetista. Nimittäin ei se ole sen kauniimpaa kerrottavaa. Vuosina 1978 ja 1979 vielä määrärahojen taso nousi sadasosa prosenttiyksiköllä, yhteensä 50 milj. mk. Inflaatio on sen jälkeen laukannut suhteellisen hallitusti. Tällä kertaa esitetään lisäyksiä 400 milj. mk. Ollaan eri suuruusluokassa kaikilta osiltaan.

Mitä tulee kehitysyhteistyölahjoituksiin, niin minulla on korkea käsitys niistä ihmisistä, jotka harrastavat kansainvälistä solidaarisuustyötä ja ovat mukana prosenttiliikkeessä. He tekevät sitä vilpittömästä vakaumuksesta, eivät sen takia, että saisivat veroetuuksia. Meidän pitää luottaa myös ihmisiin korkeammalla moraalisella tasolla eikä vain sen takia, että he voivat itse puolet saada siitä takaisin. Kristillisessäkin uskonnossa tunnetaan tämä periaate toisesta ihokkaasta. Ei se tarkoittanut sitä, että se toinen pitäisi saada vähentää veroista, vaan kyllä se annetaan ihan sellaisenaan. (Hilpeyttä)

Ed. Väyrynen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Se periaatepäätös, jonka mainitsin ja joka tehtiin kesällä 1977, toteutui niin, että viiden vuoden kuluttua oltiin kaksinkertaisessa bkt-osuudessa ja sen jälkeen asetet-

tiin uusia tavoitteita, jotka on toteutettu. Nykyinen hallitus toteutti vielä tämän vuoden osalta periaatepäätöksen, mutta rikkoo sen valitettavasti ensi vuoden osalta. Minä paheksun tätä ja toivon, että eduskunta voisi lisätä määrärahoja niin, että 0,7 % saavutetaan ja tällä tavalla toteutetaan tuo yhteisesti kolme vuotta sitten asetettu tavoite.

Ed. U. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallitukselta on erittäin ikävää, että tämä verohelpotus poistetaan, koska kyllä periaatteessa pitää ihmisille antaa positiivisia houkutuksia. Viittaan vain täällä ed. Donnerin käyttämään puheenvuoroon, että tiedotustoiminta ja aktiivisuus näissä asioissa Suomessa on todella heikkoa, ja siinä suhteessa kannattaa miettiä, mitä tehdä.

Mutta palaan vielä määrärahaeskusteluun siltä osin, että kun on budjetissa tavoitteet asetettu, niistä on oltu kiinnostuneita ja niiden perusteella propagandaa pidetty yllä, kuitenkin täällä on vähän se henki, ettei saisi edes puhua siitä, mitä todellisuudessa on käytetty näitä varoja. (Min. Liikanen: Pitää nimenomaan puhua!) Koko 80-luvulla joka vuosi on jätetty käyttämättä kehitysyhteistyöhön budjetoituja varoja hyvin suurilla summilla, ja tämä on tosiasia tänä päivänä. Tänä vuonna se tulee olemaan varsin suuri summa, ja tiedän, että se tulee olemaan myös ensi vuonna näillä systeemeillä. Valtiovarainministeriössä virkamiehet jatkavat kikkailua. Ministeri Liikanen ei ehkä halua kikkailla, mutta virkamiehet tulevat kikkailemaan sillä tavalla, että arviomäärärahasta tulee jäämään suuria summia käyttämättä. Minä tunnen erinomaisen hyvin työllisyysasioiden vuoksi, kuinka valtiovarainministeriö yrittää aina estää varojen käyttöä ja sama koskee myös kehitysyhteistyön määrärahoja. Valtiovarainministeriön virkamiehet tekevät kaikkensa, että niitä varoja ei saataisi käytettyä.

Ed. Almgren: Rouva puhemies! Haluan omasta puolestani varata eduskunnalle ed. Donnerin puheenvuorossaan mainitseman mahdollisuuden, ja siksi ehdotan, että asia pannaan pöydälle ensi perjantaina pidettävään täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on se jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia kohdistamaan sanottavansa pöydällepanon aikaan.

Ed. Ahonen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että asia pannaan pöydälle eduskunnan seuraavaan istuntoon.

Ed. Knuuttila: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Ahosen tekemää ehdotusta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Almgren ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon. Ed. Ahonen on ed. Knuuttilan kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Kun ed. Almgrenin ehdotusta ei ole kannatettu, se raukeaa.

Ed. Ahosen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Pöydällepanoa varten esitellään ja pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti eduskunnan seuraavaan täysistuntoon:

- 22) Lakivaliokunnan mietintö n:o 12;
- 23) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 61;
- 24) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 62;
- 25) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 12;
- 26) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 16;
- 27) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 17; ja
- 28) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 14.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 17.45.

Täysistunto lopetetaan kello 17.30.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

